



Series **SRQPE/C**

SET ~ 1

रोल नं.

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--

प्रश्न-पत्र कोड
Q.P. Code

32/6/1

परीक्षार्थी प्रश्न-पत्र कोड को उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर अवश्य लिखें ।

Candidates must write the Q.P. Code on the title page of the answer-book.

नोट / NOTE :

- (i) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **9 + 1** मानचित्र हैं ।
Please check that this question paper contains **9** printed pages +**1** Map.
- (ii) प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिए गए प्रश्न-पत्र कोड को परीक्षार्थी उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर लिखें ।
Q.P. Code given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
- (iii) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में **13** प्रश्न हैं ।
Please check that this question paper contains **13** questions.
- (iv) कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, उत्तर-पुस्तिका में प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें ।
Please write down the serial number of the question in the answer-book before attempting it.
- (v) इस प्रश्न-पत्र को पढ़ने के लिए 15 मिनट का समय दिया गया है । प्रश्न-पत्र का वितरण पूर्वाह्न में 10.15 बजे किया जाएगा । 10.15 बजे से 10.30 बजे तक छात्र केवल प्रश्न-पत्र को पढ़ेंगे और इस अवधि के दौरान वे उत्तर-पुस्तिका पर कोई उत्तर नहीं लिखेंगे ।
15 minute time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.



सामाजिक विज्ञान
SOCIAL SCIENCE



निर्धारित समय : 2 घण्टे

Time allowed : 2 hours

अधिकतम अंक : 40

Maximum Marks : 40





सामान्य निर्देश:

निम्नलिखित निर्देशों को बहुत सावधानी से पढ़िए और उनका सख्ती से पालन कीजिए :

- (i) यह प्रश्न-पत्र पाँच खण्डों में विभाजित किया गया है – खण्ड क, ख, ग, घ और ङ । इस प्रश्न-पत्र में प्रश्नों की संख्या 13 है । सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
- (ii) खण्ड क में प्रश्न संख्या 1 से 5 तक अति लघु-उत्तरीय प्रकार के प्रश्न हैं, प्रत्येक प्रश्न 2 अंकों का है । प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 40 शब्दों से अधिक नहीं होना चाहिए ।
- (iii) खण्ड ख में प्रश्न संख्या 6 से 8 तक लघु-उत्तरीय प्रकार के प्रश्न हैं, प्रत्येक प्रश्न 3 अंकों का है । प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 80 शब्दों से अधिक नहीं होना चाहिए ।
- (iv) खण्ड ग में प्रश्न संख्या 9 और 10 दीर्घ-उत्तरीय प्रकार के प्रश्न हैं, प्रत्येक प्रश्न 5 अंकों का है । प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 120 शब्दों से अधिक नहीं होना चाहिए ।
- (v) खण्ड घ में प्रश्न संख्या 11 और 12 केस-आधारित प्रश्न हैं, प्रत्येक प्रश्न 4 अंकों का है ।
- (vi) खण्ड ङ में प्रश्न संख्या 13 मानचित्र-आधारित है । यह प्रश्न 3 अंकों का है जिसके दो भाग हैं – 13 (क) इतिहास से (1 अंक) तथा 13 (ख) भूगोल से (2 अंक) ।
- (vii) प्रश्न-पत्र में समग्र पर कोई विकल्प नहीं है । तथापि, कुछ प्रश्नों में आंतरिक विकल्प दिए गए हैं । ऐसे प्रश्नों में से केवल एक ही विकल्प का उत्तर लिखिए ।
- (viii) मानचित्र को अपनी उत्तर-पुस्तिका के साथ संलग्न कीजिए ।

खण्ड क

(अति लघु-उत्तरीय प्रश्न)

(5×2=10)

1. 1927 में नई टोरी सरकार ने ब्रिटेन में एक वैधानिक आयोग का गठन क्यों किया ? स्पष्ट कीजिए । 2
2. भारत में सीमांत सड़कों के महत्त्व का उल्लेख कीजिए । 2
3. लोहा और इस्पात उद्योग को 'आधारभूत उद्योग' क्यों कहा जाता है ? स्पष्ट कीजिए । 2
4. "लोकतांत्रिक व्यवस्थाएँ राजनीतिक समानता पर आधारित हैं ।" इस कथन की परख कीजिए । 2
5. खरीददारियाँ मुद्रा के माध्यम से क्यों की जाती हैं ? स्पष्ट कीजिए । 2





General Instructions :

Read the following instructions very carefully and strictly follow them :

- (i) This question paper comprises **five** sections – **Sections A, B, C, D and E**. There are **13** questions in the question paper. **All** questions are compulsory.
- (ii) **Section A** – Questions no. **1 to 5** are very short answer type questions, carrying **2** marks each. Answer to each question should not exceed **40** words.
- (iii) **Section B** – Questions no. **6 to 8** are short answer type questions, carrying **3** marks each. Answer to each question should not exceed **80** words.
- (iv) **Section C** – Questions no. **9 and 10** are long answer type questions, carrying **5** marks each. Answer to each question should not exceed **120** words.
- (v) **Section D** – Questions no. **11 and 12** are case-based questions, carrying **4** marks each.
- (vi) **Section E** – Question no. **13** is map-based, carrying **3** marks with two parts, **13(a)** from History (**1** mark) and **13(b)** from Geography (**2** marks).
- (vii) There is no overall choice in the question paper. However, an internal choice has been provided in few questions. **Only one of the choices** in such questions have to be attempted.
- (viii) Attach **map** along with your answer-book.

SECTION A

(Very Short Answer Type Questions)

(5×2=10)

1. Why did the new Tory Government in Britain constitute a Statutory Commission in 1927 ? Explain. 2
2. Mention the importance of Border roads in India. 2
3. Why is the iron and steel industry called as the 'basic industry' ? Explain. 2
4. "Democracies are based on political equality." Examine the statement. 2
5. Why are transactions made in money ? Explain. 2





खण्ड ख

(लघु-उत्तरीय प्रश्न)

(3×3=9)

6. (क) असहयोग का विचार आंदोलन कैसे बना ? स्पष्ट कीजिए । 3
अथवा
(ख) असहयोग आंदोलन ग्रामीण क्षेत्रों में कैसे फैला ? स्पष्ट कीजिए । 3
7. “लोकतांत्रिक शासन व्यवस्था वैध शासन व्यवस्था है ।” इस कथन की पुष्टि, उपयुक्त तर्कों से कीजिए । 3
8. निर्धन परिवार ऋण के लिए अब भी अनौपचारिक स्रोतों पर निर्भर क्यों है ? स्पष्ट कीजिए । 3

खण्ड ग

(दीर्घ-उत्तरीय प्रश्न)

(2×5=10)

9. (क) भारत में राजनीतिक दलों के सम्मुख प्रमुख चुनौतियों का विश्लेषण कीजिए । 5
अथवा
(ख) भारत में राजनीतिक दलों की भूमिका का विश्लेषण कीजिए । 5
10. (क) “वैश्वीकरण विभिन्न देशों के बीच तीव्र एकीकरण की प्रक्रिया है ।” इस कथन की परख कीजिए । 5
अथवा
(ख) भारत में बहुराष्ट्रीय कंपनियों की भूमिका की परख कीजिए । 5

खण्ड घ

(केस-आधारित प्रश्न)

(2×4=8)

11. नीचे दिए गए केस को ध्यानपूर्वक पढ़िए और उसके नीचे दिए गए प्रश्नों के उत्तर लिखिए : 4
स्वतंत्रता दिवस की शपथ, 26 जनवरी, 1930

‘हमारा विश्वास है कि किसी भी समाज की तरह भारतीय जनता का भी यह एक अहरणीय (inalienable) अधिकार है कि उन्हें आज़ादी मिले, अपनी मेहनत का फल मिले, और जीवन की सभी आवश्यकताएँ पूरी हों जिससे उन्हें आगे बढ़ने के परिपूर्ण अवसर मिलें । हमारा यह भी विश्वास है कि यदि कोई भी सरकार अपनी जनता को इन अधिकारों से वंचित रखती है और दबाती है, तो जनता को भी सरकार को बदलने या उसे समूल समाप्त करने का अधिकार है । भारत में ब्रितानी सरकार ने न केवल भारतीय जनता को स्वतंत्रता से वंचित किया है बल्कि उसने जनता का शोषण किया है और भारत को आर्थिक, राजनीतिक, सांस्कृतिक एवं आध्यात्मिक स्तर पर नष्ट कर दिया है । इसलिए हमारा विश्वास है कि भारत को अनिवार्य रूप से ब्रिटेन के साथ अपने सभी संबंधों को समाप्त करके पूर्ण स्वराज प्राप्त करना चाहिए ।’

- (11.1) किसको एक अहरणीय अधिकार समझा गया था ? 1
(11.2) भारतीयों ने ‘पूर्ण स्वराज’ की माँग क्यों की ? 1
(11.3) इस अवतरण के संदर्भ में ब्रिटिश सरकार के प्रति भारतीयों के विचारों की परख कीजिए । 2





SECTION B

(Short-Answer Type Questions)

(3×3=9)

6. (a) How did non-cooperation become a movement ? Explain. 3
- OR**
- (b) How did the Non-Cooperation Movement spread to the countryside ? Explain. 3
7. “Democratic government is legitimate government.” Support the statement with suitable arguments. 3
8. Why are poor households still dependent on informal sources of loans ? Explain. 3

SECTION C

(Long-Answer Type Questions)

(2×5=10)

9. (a) Analyse the major challenges faced by the political parties in India. 5
- OR**
- (b) Analyse the role of political parties in India. 5
10. (a) “Globalisation is the process of rapid integration between countries.” Examine the statement. 5
- OR**
- (b) Examine the role of Multinational Corporations in India. 5

SECTION D

(Case-based questions)

(2×4=8)

11. Read the given case carefully and answer the questions that follow : 4

The Independence Day Pledge, 26 January, 1930

‘We believe that it is the inalienable right of the Indian people, as of any other people, to have freedom and to enjoy the fruits of their toil and have the necessities of life, so that they may have full opportunities of growth. We believe also that if any government deprives a people of these rights and oppresses them, the people have a further right to alter it or to abolish it. The British Government in India has not only deprived the Indian people of their freedom but has based itself on the exploitation of the masses, and has ruined India economically, politically, culturally, and spiritually. We believe, therefore, that India must sever the British connection and attain Purna Swaraj or Complete Independence’.

- (11.1) What was considered as an inalienable right ? 1
- (11.2) Why did Indians ask for ‘Purna Swaraj’ ? 1
- (11.3) Examine the views of Indians towards the British Government in reference to this passage. 2





12. नीचे दिए गए केस को ध्यानपूर्वक पढ़िए और उसके नीचे दिए गए प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

4

राष्ट्रीय ताप विद्युतग्रह कॉरपोरेशन (NTPC) द्वारा दिखाया गया मार्ग

भारत में राष्ट्रीय ताप विद्युतग्रह कॉरपोरेशन विद्युत प्रदान करने वाली मुख्य निगम है। इसके पास पर्यावरण प्रबंधनतंत्र (EMS) 14001 के लिए आई एस ओ (ISO) प्रमाण-पत्र है। यह निगम प्राकृतिक पर्यावरण और संसाधन जैसे जल, खनिज तेल, गैस तथा ईंधन संरक्षण नीति का हिमायती है तथा इन्हें ध्यान में रखकर ही विद्युत संयंत्रों की स्थापना करता है। ऐसा निम्न उपायों द्वारा संभव है –

- (अ) आधुनिकतम तकनीकों पर आधारित उपकरणों का सही उपयोग करके तथा विद्यमान उपकरणों में सुधार।
- (ब) अधिकतम राख का इस्तेमाल कर अपशिष्ट पदार्थों का न्यून उत्पादन।
- (स) पारिस्थितिकी संतुलन बनाए रखने के लिए हरित क्षेत्र की सुरक्षा तथा वृक्षारोपण के लिए प्रेरित करना।

(12.1) भारत में विद्युत प्रदान करने वाला प्रमुख निगम कौन-सा है ? 1

(12.2) उस संस्थान का नाम लिखिए जो पर्यावरण प्रबंधन तंत्र के लिए आई.एस.ओ. प्रमाण-पत्र जारी करता है। 1

(12.3) प्राकृतिक पर्यावरण के संरक्षण के लिए राष्ट्रीय ताप विद्युतग्रह निगम की संरक्षण नीति को स्पष्ट कीजिए। 2





12. Read the given case carefully and answer the questions that follow :

4

NTPC shows the way

NTPC is a major power providing corporation in India. It has ISO certification for EMS (Environment Management System) 14001. The corporation has a pro-active approach for preserving the natural environment and resources like water, oil, gas and fuels in places where it is setting up power plants. This has been possible through –

- (a) Optimum utilisation of equipment adopting latest techniques and upgrading existing equipment.
- (b) Minimising waste generation by maximising ash utilisation.
- (c) Providing green belts for nurturing ecological balance and addressing the question of special purpose vehicles for afforestation.

(12.1) Which is the major power providing corporation in India ? 1

(12.2) Name the institution which issues ISO certification for Environment Management System. 1

(12.3) Explain the pro-active approach of NTPC for preserving the natural environment. 2





खण्ड ड

(मानचित्र-आधारित प्रश्न)

(1+2=3)

13. (i) दिए गए भारत के राजनीतिक रेखा-मानचित्र (पृष्ठ 11 पर) में निम्नलिखित जानकारी की सहायता से 'A' के रूप में चिह्नित स्थान की पहचान कीजिए और उसके पास खींची गई रेखा पर उसका सही नाम लिखिए ।
- A. वह स्थान जहाँ भारतीय राष्ट्रीय कांग्रेस का अधिवेशन 1927 में हुआ था । 1
- (ii) दिए गए भारत के इसी रेखा-मानचित्र पर निम्नलिखित को अंकित कीजिए और उनके नाम लिखिए :
- (क) (I) नोएडा – सॉफ्टवेयर टेक्नोलॉजी पार्क 1
- अथवा
- (II) पुणे – सॉफ्टवेयर टेक्नोलॉजी पार्क 1
- (ख) पारादीप – प्रमुख समुद्री पत्तन 1

नोट : निम्नलिखित प्रश्न केवल दृष्टिबाधित परीक्षार्थियों के लिए प्रश्न संख्या 13 के स्थान पर हैं । 3×1=3

- (13.1) उस नगर का नाम लिखिए जहाँ भारतीय राष्ट्रीय कांग्रेस का अधिवेशन 1927 में हुआ था । 1
- (13.2) (क) उस राज्य का नाम लिखिए जहाँ नोएडा सॉफ्टवेयर टेक्नोलॉजी पार्क स्थित है । 1
- अथवा
- (ख) उस राज्य का नाम लिखिए जहाँ पुणे सॉफ्टवेयर टेक्नोलॉजी पार्क स्थित है । 1
- (13.3) किस राज्य में पारादीप समुद्री पत्तन स्थित है ? 1





SECTION E

(Map-Based Question)

(1+2=3)

13. (i) On the given political outline map of **India** (on page 11), identify the place marked as 'A' with the help of the following information and write its correct name on the line marked near it.
- A. The place where the Indian National Congress Session was held in 1927. 1
- (ii) On the same given map of **India**, locate and label the following with appropriate symbols :
- (a) (I) Noida – Software Technology Park 1
- OR**
- (II) Pune – Software Technology Park 1
- (b) Paradwip – Major Sea Port 1

Note : The following questions are for the **Visually Impaired Candidates** only, in lieu of Q. No. 13. 3×1=3

(13.1) Name the city where the Indian National Congress Session was held in 1927. 1

(13.2) (a) Name the State where the Noida Software Technology Park is located. 1

OR

(b) Name the State where the Pune Software Technology Park is located. 1

(13.3) In which State is Paradwip Sea Port located ? 1







प्रश्न सं. 13 के लिए

For question no. 13





Series **SRQPE/C**

SET ~ 2

रोल नं.

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--

प्रश्न-पत्र कोड
Q.P. Code

32/6/2

परीक्षार्थी प्रश्न-पत्र कोड को उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर अवश्य लिखें ।

Candidates must write the Q.P. Code on the title page of the answer-book.

नोट / NOTE :

- (i) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **9 + 1** मानचित्र हैं ।
Please check that this question paper contains **9** printed pages +**1** Map.
- (ii) प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिए गए प्रश्न-पत्र कोड को परीक्षार्थी उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर लिखें ।
Q.P. Code given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
- (iii) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में **13** प्रश्न हैं ।
Please check that this question paper contains **13** questions.
- (iv) कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, उत्तर-पुस्तिका में प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें ।
Please write down the serial number of the question in the answer-book before attempting it.
- (v) इस प्रश्न-पत्र को पढ़ने के लिए 15 मिनट का समय दिया गया है । प्रश्न-पत्र का वितरण पूर्वाह्न में 10.15 बजे किया जाएगा । 10.15 बजे से 10.30 बजे तक छात्र केवल प्रश्न-पत्र को पढ़ेंगे और इस अवधि के दौरान वे उत्तर-पुस्तिका पर कोई उत्तर नहीं लिखेंगे ।
15 minute time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.



सामाजिक विज्ञान
SOCIAL SCIENCE



निर्धारित समय : 2 घण्टे

Time allowed : 2 hours

अधिकतम अंक : 40

Maximum Marks : 40





सामान्य निर्देश:

निम्नलिखित निर्देशों को बहुत सावधानी से पढ़िए और उनका सख्ती से पालन कीजिए :

- (i) यह प्रश्न-पत्र पाँच खण्डों में विभाजित किया गया है – खण्ड क, ख, ग, घ और ङ । इस प्रश्न-पत्र में प्रश्नों की संख्या 13 है । सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
- (ii) खण्ड क में प्रश्न संख्या 1 से 5 तक अति लघु-उत्तरीय प्रकार के प्रश्न हैं, प्रत्येक प्रश्न 2 अंकों का है । प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 40 शब्दों से अधिक नहीं होना चाहिए ।
- (iii) खण्ड ख में प्रश्न संख्या 6 से 8 तक लघु-उत्तरीय प्रकार के प्रश्न हैं, प्रत्येक प्रश्न 3 अंकों का है । प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 80 शब्दों से अधिक नहीं होना चाहिए ।
- (iv) खण्ड ग में प्रश्न संख्या 9 और 10 दीर्घ-उत्तरीय प्रकार के प्रश्न हैं, प्रत्येक प्रश्न 5 अंकों का है । प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 120 शब्दों से अधिक नहीं होना चाहिए ।
- (v) खण्ड घ में प्रश्न संख्या 11 और 12 केस-आधारित प्रश्न हैं, प्रत्येक प्रश्न 4 अंकों का है ।
- (vi) खण्ड ङ में प्रश्न संख्या 13 मानचित्र-आधारित है । यह प्रश्न 3 अंकों का है जिसके दो भाग हैं – 13 (क) इतिहास से (1 अंक) तथा 13 (ख) भूगोल से (2 अंक) ।
- (vii) प्रश्न-पत्र में समग्र पर कोई विकल्प नहीं है । तथापि, कुछ प्रश्नों में आंतरिक विकल्प दिए गए हैं । ऐसे प्रश्नों में से केवल एक ही विकल्प का उत्तर लिखिए ।
- (viii) मानचित्र को अपनी उत्तर-पुस्तिका के साथ संलग्न कीजिए ।

खण्ड क

(अति लघु-उत्तरीय प्रश्न)

(5×2=10)

1. महात्मा गाँधी ने 'सविनय अवज्ञा आंदोलन' को 1931 में वापस लेने का निर्णय क्यों लिया ? 2
2. "लोकतांत्रिक व्यवस्थाएँ राजनीतिक समानता पर आधारित हैं ।" इस कथन की परख कीजिए । 2
3. भारतीय अर्थव्यवस्था में वस्त्र उद्योग, विशिष्ट स्थान क्यों रखता है ? 2
4. खरीददारियाँ मुद्रा के माध्यम से क्यों की जाती हैं ? स्पष्ट कीजिए । 2
5. भारत में सीमांत सड़कों के महत्त्व का उल्लेख कीजिए । 2





General Instructions :

Read the following instructions very carefully and strictly follow them :

- (i) This question paper comprises **five** sections – **Sections A, B, C, D and E**. There are **13** questions in the question paper. **All** questions are compulsory.
- (ii) **Section A** – Questions no. **1 to 5** are very short answer type questions, carrying **2** marks each. Answer to each question should not exceed **40** words.
- (iii) **Section B** – Questions no. **6 to 8** are short answer type questions, carrying **3** marks each. Answer to each question should not exceed **80** words.
- (iv) **Section C** – Questions no. **9 and 10** are long answer type questions, carrying **5** marks each. Answer to each question should not exceed **120** words.
- (v) **Section D** – Questions no. **11 and 12** are case-based questions, carrying **4** marks each.
- (vi) **Section E** – Question no. **13** is map-based, carrying **3** marks with two parts, **13(a)** from History (**1** mark) and **13(b)** from Geography (**2** marks).
- (vii) There is no overall choice in the question paper. However, an internal choice has been provided in few questions. **Only one of the choices** in such questions have to be attempted.
- (viii) Attach **map** along with your answer-book.

SECTION A

(Very Short Answer Type Questions)

(5×2=10)

1. Why did Mahatma Gandhi decide to call off the ‘Civil Disobedience Movement’ in 1931 ? 2
2. “Democracies are based on political equality.” Examine the statement. 2
3. Why does the textile industry occupy a unique position in the Indian economy ? 2
4. Why are transactions made in money ? Explain. 2
5. Mention the importance of Border roads in India. 2





खण्ड ख
(लघु-उत्तरीय प्रश्न)

(3×3=9)

6. निर्धन परिवार ऋण के लिए अब भी अनौपचारिक स्रोतों पर निर्भर क्यों है ? स्पष्ट कीजिए । 3
7. “लोकतांत्रिक शासन व्यवस्था एक जिम्मेदार शासन व्यवस्था है ।” इस कथन की पुष्टि कीजिए । 3
8. (क) असहयोग का विचार आंदोलन कैसे बना ? स्पष्ट कीजिए । 3
- अथवा**
- (ख) असहयोग आंदोलन ग्रामीण क्षेत्रों में कैसे फैला ? स्पष्ट कीजिए । 3

खण्ड ग
(दीर्घ-उत्तरीय प्रश्न)

(2×5=10)

9. (क) भारत में राजनीतिक दलों के सम्मुख प्रमुख चुनौतियों का विश्लेषण कीजिए । 5
- अथवा**
- (ख) भारत में राजनीतिक दलों की भूमिका का विश्लेषण कीजिए । 5
10. (क) “वैश्वीकरण के कुछ सकारात्मक और कुछ नकारात्मक प्रभाव हैं ।” कथन की परख कीजिए । 5
- अथवा**
- (ख) “न्यायसंगत वैश्वीकरण सभी के लिए अवसर प्रदान करेगा ।” इस कथन की परख कीजिए । 5

खण्ड घ
(केस-आधारित प्रश्न)

(2×4=8)

11. नीचे दिए गए केस को ध्यानपूर्वक पढ़िए और उसके नीचे दिए गए प्रश्नों के उत्तर लिखिए : 4

राष्ट्रीय ताप विद्युतग्रह कॉर्पोरेशन (NTPC) द्वारा दिखाया गया मार्ग

भारत में राष्ट्रीय ताप विद्युतग्रह कॉर्पोरेशन विद्युत प्रदान करने वाली मुख्य निगम है । इसके पास पर्यावरण प्रबंधनतंत्र (EMS) 14001 के लिए आई एस ओ (ISO) प्रमाण-पत्र है । यह निगम प्राकृतिक पर्यावरण और संसाधन जैसे जल, खनिज तेल, गैस तथा ईंधन संरक्षण नीति का हिमायती है तथा इन्हें ध्यान में रखकर ही विद्युत संयंत्रों की स्थापना करता है । ऐसा निम्न उपायों द्वारा संभव है –





SECTION B
(Short-Answer Type Questions) (3×3=9)

6. Why are poor households still dependent on informal sources of loans ? Explain. 3
7. “Democratic government is a responsive government.” Support the statement. 3
8. (a) How did non-cooperation become a movement ? Explain. 3
- OR**
- (b) How did the Non-Cooperation Movement spread to the countryside ? Explain. 3

SECTION C
(Long-Answer Type Questions) (2×5=10)

9. (a) Analyse the major challenges faced by the political parties in India. 5
- OR**
- (b) Analyse the role of political parties in India. 5
10. (a) “Globalisation has certain positive and certain negative impacts.” Examine the statement. 5
- OR**
- (b) “Fair globalisation would create opportunities for all.” Examine the statement. 5

SECTION D
(Case-based questions) (2×4=8)

11. Read the given case carefully and answer the questions that follow : 4

NTPC shows the way

NTPC is a major power providing corporation in India. It has ISO certification for EMS (Environment Management System) 14001. The corporation has a pro-active approach for preserving the natural environment and resources like water, oil, gas and fuels in places where it is setting up power plants. This has been possible through –





- (अ) आधुनिकतम तकनीकों पर आधारित उपकरणों का सही उपयोग करके तथा विद्यमान उपकरणों में सुधार ।
- (ब) अधिकतम राख का इस्तेमाल कर अपशिष्ट पदार्थों का न्यून उत्पादन ।
- (स) पारिस्थितिकी संतुलन बनाए रखने के लिए हरित क्षेत्र की सुरक्षा तथा वृक्षारोपण के लिए प्रेरित करना ।

- (11.1) भारत में विद्युत प्रदान करने वाला प्रमुख निगम कौन-सा है ? 1
- (11.2) उस संस्थान का नाम लिखिए जो पर्यावरण प्रबंधन तंत्र के लिए आई.एस.ओ. प्रमाण-पत्र जारी करता है । 1
- (11.3) प्राकृतिक पर्यावरण के संरक्षण के लिए राष्ट्रीय ताप विद्युतग्रह निगम की संरक्षण नीति को स्पष्ट कीजिए । 2

12. नीचे दिए गए केस को ध्यानपूर्वक पढ़िए और उसके नीचे दिए गए प्रश्नों के उत्तर लिखिए : 4

स्वतंत्रता दिवस की शपथ, 26 जनवरी, 1930

‘हमारा विश्वास है कि किसी भी समाज की तरह भारतीय जनता का भी यह एक अहरणीय (inalienable) अधिकार है कि उन्हें आज़ादी मिले, अपनी मेहनत का फल मिले, और जीवन की सभी आवश्यकताएँ पूरी हों जिससे उन्हें आगे बढ़ने के परिपूर्ण अवसर मिलें । हमारा यह भी विश्वास है कि यदि कोई भी सरकार अपनी जनता को इन अधिकारों से वंचित रखती है और दबाती है, तो जनता को भी सरकार को बदलने या उसे समूल समाप्त करने का अधिकार है । भारत में ब्रितानी सरकार ने न केवल भारतीय जनता को स्वतंत्रता से वंचित किया है बल्कि उसने जनता का शोषण किया है और भारत को आर्थिक, राजनीतिक, सांस्कृतिक एवं आध्यात्मिक स्तर पर नष्ट कर दिया है । इसलिए हमारा विश्वास है कि भारत को अनिवार्य रूप से ब्रिटेन के साथ अपने सभी संबंधों को समाप्त करके पूर्ण स्वराज प्राप्त करना चाहिए ।’

- (12.1) किसको एक अहरणीय अधिकार समझा गया था ? 1
- (12.2) भारतीयों ने ‘पूर्ण स्वराज’ की माँग क्यों की ? 1
- (12.3) इस अवतरण के संदर्भ में ब्रिटिश सरकार के प्रति भारतीयों के विचारों की परख कीजिए । 2





- (a) Optimum utilisation of equipment adopting latest techniques and upgrading existing equipment.
- (b) Minimising waste generation by maximising ash utilisation.
- (c) Providing green belts for nurturing ecological balance and addressing the question of special purpose vehicles for afforestation.

- (11.1) Which is the major power providing corporation in India ? 1
- (11.2) Name the institution which issues ISO certification for Environment Management System. 1
- (11.3) Explain the pro-active approach of NTPC for preserving the natural environment. 2

12. Read the given case carefully and answer the questions that follow : 4

The Independence Day Pledge, 26 January, 1930

‘We believe that it is the inalienable right of the Indian people, as of any other people, to have freedom and to enjoy the fruits of their toil and have the necessities of life, so that they may have full opportunities of growth. We believe also that if any government deprives a people of these rights and oppresses them, the people have a further right to alter it or to abolish it. The British Government in India has not only deprived the Indian people of their freedom but has based itself on the exploitation of the masses, and has ruined India economically, politically, culturally, and spiritually. We believe, therefore, that India must sever the British connection and attain Purna Swaraj or Complete Independence’.

- (12.1) What was considered as an inalienable right ? 1
- (12.2) Why did Indians ask for ‘Purna Swaraj’ ? 1
- (12.3) Examine the views of Indians towards the British Government in reference to this passage. 2





खण्ड ड

(मानचित्र-आधारित प्रश्न)

(1+2=3)

13. (i) दिए गए भारत के राजनीतिक रेखा-मानचित्र (पृष्ठ 11 पर) में निम्नलिखित जानकारी की सहायता से 'A' के रूप में चिह्नित स्थान की पहचान कीजिए और उसके पास खींची गई रेखा पर उसका सही नाम लिखिए ।
- A. वह स्थान जहाँ भारतीय राष्ट्रीय कांग्रेस का अधिवेशन 1927 में हुआ था । 1
- (ii) दिए गए भारत के इसी रेखा-मानचित्र पर निम्नलिखित को अंकित कीजिए और उनके नाम लिखिए :
- (क) (I) नोएडा – सॉफ्टवेयर टेक्नोलॉजी पार्क 1
- अथवा
- (II) पुणे – सॉफ्टवेयर टेक्नोलॉजी पार्क 1
- (ख) पारादीप – प्रमुख समुद्री पत्तन 1

नोट : निम्नलिखित प्रश्न केवल दृष्टिबाधित परीक्षार्थियों के लिए प्रश्न संख्या 13 के स्थान पर हैं । 3×1=3

- (13.1) उस नगर का नाम लिखिए जहाँ भारतीय राष्ट्रीय कांग्रेस का अधिवेशन 1927 में हुआ था । 1
- (13.2) (क) उस राज्य का नाम लिखिए जहाँ नोएडा सॉफ्टवेयर टेक्नोलॉजी पार्क स्थित है । 1
- अथवा
- (ख) उस राज्य का नाम लिखिए जहाँ पुणे सॉफ्टवेयर टेक्नोलॉजी पार्क स्थित है । 1
- (13.3) किस राज्य में पारादीप समुद्री पत्तन स्थित है ? 1





SECTION E

(Map-Based Question)

(1+2=3)

13. (i) On the given political outline map of **India** (on page 11), identify the place marked as 'A' with the help of the following information and write its correct name on the line marked near it.
- A. The place where the Indian National Congress Session was held in 1927. 1
- (ii) On the same given map of **India**, locate and label the following with appropriate symbols :
- (a) (I) Noida – Software Technology Park 1
- OR**
- (II) Pune – Software Technology Park 1
- (b) Paradwip – Major Sea Port 1

Note : *The following questions are for the **Visually Impaired Candidates** only, in lieu of Q. No. 13.* 3×1=3

- (13.1) Name the city where the Indian National Congress Session was held in 1927. 1
- (13.2) (a) Name the State where the Noida Software Technology Park is located. 1
- OR**
- (b) Name the State where the Pune Software Technology Park is located. 1
- (13.3) In which State is Paradwip Sea Port located ? 1







प्रश्न सं. 13 के लिए

For question no. 13





Series **SRQPE/C**

SET ~ 3

रोल नं.

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--

प्रश्न-पत्र कोड
Q.P. Code

32/6/3

परीक्षार्थी प्रश्न-पत्र कोड को उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर अवश्य लिखें ।

Candidates must write the Q.P. Code on the title page of the answer-book.

नोट / NOTE :

- (i) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **9 + 1** मानचित्र हैं ।
Please check that this question paper contains **9** printed pages +**1** Map.
- (ii) प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिए गए प्रश्न-पत्र कोड को परीक्षार्थी उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर लिखें ।
Q.P. Code given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
- (iii) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में **13** प्रश्न हैं ।
Please check that this question paper contains **13** questions.
- (iv) कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, उत्तर-पुस्तिका में प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें ।
Please write down the serial number of the question in the answer-book before attempting it.
- (v) इस प्रश्न-पत्र को पढ़ने के लिए 15 मिनट का समय दिया गया है । प्रश्न-पत्र का वितरण पूर्वाह्न में 10.15 बजे किया जाएगा । 10.15 बजे से 10.30 बजे तक छात्र केवल प्रश्न-पत्र को पढ़ेंगे और इस अवधि के दौरान वे उत्तर-पुस्तिका पर कोई उत्तर नहीं लिखेंगे ।
15 minute time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.



सामाजिक विज्ञान
SOCIAL SCIENCE



निर्धारित समय : 2 घण्टे

Time allowed : 2 hours

अधिकतम अंक : 40

Maximum Marks : 40





सामान्य निर्देश:

निम्नलिखित निर्देशों को बहुत सावधानी से पढ़िए और उनका सख्ती से पालन कीजिए :

- (i) यह प्रश्न-पत्र पाँच खण्डों में विभाजित किया गया है – खण्ड क, ख, ग, घ और ङ । इस प्रश्न-पत्र में प्रश्नों की संख्या 13 है । सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
- (ii) खण्ड क में प्रश्न संख्या 1 से 5 तक अति लघु-उत्तरीय प्रकार के प्रश्न हैं, प्रत्येक प्रश्न 2 अंकों का है । प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 40 शब्दों से अधिक नहीं होना चाहिए ।
- (iii) खण्ड ख में प्रश्न संख्या 6 से 8 तक लघु-उत्तरीय प्रकार के प्रश्न हैं, प्रत्येक प्रश्न 3 अंकों का है । प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 80 शब्दों से अधिक नहीं होना चाहिए ।
- (iv) खण्ड ग में प्रश्न संख्या 9 और 10 दीर्घ-उत्तरीय प्रकार के प्रश्न हैं, प्रत्येक प्रश्न 5 अंकों का है । प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 120 शब्दों से अधिक नहीं होना चाहिए ।
- (v) खण्ड घ में प्रश्न संख्या 11 और 12 केस-आधारित प्रश्न हैं, प्रत्येक प्रश्न 4 अंकों का है ।
- (vi) खण्ड ङ में प्रश्न संख्या 13 मानचित्र-आधारित है । यह प्रश्न 3 अंकों का है जिसके दो भाग हैं – 13 (क) इतिहास से (1 अंक) तथा 13 (ख) भूगोल से (2 अंक) ।
- (vii) प्रश्न-पत्र में समग्र पर कोई विकल्प नहीं है । तथापि, कुछ प्रश्नों में आंतरिक विकल्प दिए गए हैं । ऐसे प्रश्नों में से केवल एक ही विकल्प का उत्तर लिखिए ।
- (viii) मानचित्र को अपनी उत्तर-पुस्तिका के साथ संलग्न कीजिए ।

खण्ड क

(अति लघु-उत्तरीय प्रश्न)

(5×2=10)

1. असहयोग आंदोलन शहरों में धीरे-धीरे धीमा क्यों हो गया ? स्पष्ट कीजिए । 2
2. खरीददारियाँ मुद्रा के माध्यम से क्यों की जाती हैं ? स्पष्ट कीजिए । 2
3. 'सीमेंट' उद्योग की महत्ता स्पष्ट कीजिए । 2
4. भारत में सीमांत सड़कों के महत्त्व का उल्लेख कीजिए । 2
5. "लोकतांत्रिक व्यवस्थाएँ राजनीतिक समानता पर आधारित हैं ।" इस कथन की परख कीजिए । 2





General Instructions :

Read the following instructions very carefully and strictly follow them :

- (i) This question paper comprises **five** sections – **Sections A, B, C, D and E**. There are **13** questions in the question paper. **All** questions are compulsory.
- (ii) **Section A** – Questions no. **1 to 5** are very short answer type questions, carrying **2** marks each. Answer to each question should not exceed **40** words.
- (iii) **Section B** – Questions no. **6 to 8** are short answer type questions, carrying **3** marks each. Answer to each question should not exceed **80** words.
- (iv) **Section C** – Questions no. **9 and 10** are long answer type questions, carrying **5** marks each. Answer to each question should not exceed **120** words.
- (v) **Section D** – Questions no. **11 and 12** are case-based questions, carrying **4** marks each.
- (vi) **Section E** – Question no. **13** is map-based, carrying **3** marks with two parts, **13(a)** from History (**1** mark) and **13(b)** from Geography (**2** marks).
- (vii) There is no overall choice in the question paper. However, an internal choice has been provided in few questions. **Only one of the choices** in such questions have to be attempted.
- (viii) Attach **map** along with your answer-book.

SECTION A

(Very Short Answer Type Questions)

(5×2=10)

1. Why did the Non-Cooperation Movement gradually slow down in cities ? Explain. 2
2. Why are transactions made in money ? Explain. 2
3. Explain the importance of 'cement' industry. 2
4. Mention the importance of Border roads in India. 2
5. "Democracies are based on political equality." Examine the statement. 2





खण्ड ख
(लघु-उत्तरीय प्रश्न)

(3×3=9)

6. (क) असहयोग का विचार आंदोलन कैसे बना ? स्पष्ट कीजिए । 3
अथवा
(ख) असहयोग आंदोलन ग्रामीण क्षेत्रों में कैसे फैला ? स्पष्ट कीजिए । 3
7. “लोकतंत्र व्यक्तियों की गरिमा और स्वतंत्रता को बढ़ाता है ।” इस कथन की पुष्टि कीजिए । 3
8. निर्धन परिवार ऋण के लिए अब भी अनौपचारिक स्रोतों पर निर्भर क्यों है ? स्पष्ट कीजिए । 3

खण्ड ग
(दीर्घ-उत्तरीय प्रश्न)

(2×5=10)

9. (क) भारत में राजनीतिक दलों के सम्मुख प्रमुख चुनौतियों का विश्लेषण कीजिए । 5
अथवा
(ख) भारत में राजनीतिक दलों की भूमिका का विश्लेषण कीजिए । 5
10. (क) भारतीय लोगों के जीवन पर वैश्वीकरण के प्रभावों की परख कीजिए । 5
अथवा
(ख) “भारतीय कंपनियाँ बढ़ी हुई प्रतिस्पर्धा से लाभान्वित हुई हैं ।” इस कथन की परख कीजिए । 5

खण्ड घ
(केस-आधारित प्रश्न)

(2×4=8)

11. नीचे दिए गए केस को ध्यानपूर्वक पढ़िए और उसके नीचे दिए गए प्रश्नों के उत्तर लिखिए : 4

राष्ट्रीय ताप विद्युतग्रह कॉर्पोरेशन (NTPC) द्वारा दिखाया गया मार्ग

भारत में राष्ट्रीय ताप विद्युतग्रह कॉर्पोरेशन विद्युत प्रदान करने वाली मुख्य निगम है । इसके पास पर्यावरण प्रबंधनतंत्र (EMS) 14001 के लिए आई एस ओ (ISO) प्रमाण-पत्र है । यह निगम प्राकृतिक पर्यावरण और संसाधन जैसे जल, खनिज तेल, गैस तथा ईंधन संरक्षण नीति का हिमायती है तथा इन्हें ध्यान में रखकर ही विद्युत संयंत्रों की स्थापना करता है । ऐसा निम्न उपायों द्वारा संभव है –





SECTION B
(Short-Answer Type Questions)

(3×3=9)

6. (a) How did non-cooperation become a movement ? Explain. 3
- OR**
- (b) How did the Non-Cooperation Movement spread to the countryside ? Explain. 3
7. “Democracy enhances the dignity and freedom of individuals.” Support the statement. 3
8. Why are poor households still dependent on informal sources of loans ? Explain. 3

SECTION C
(Long-Answer Type Questions)

(2×5=10)

9. (a) Analyse the major challenges faced by the political parties in India. 5
- OR**
- (b) Analyse the role of political parties in India. 5
10. (a) Examine the impact of globalisation on the life of the Indian people. 5
- OR**
- (b) “Indian companies have been able to benefit from the increased competition.” Examine the statement. 5

SECTION D
(Case-based questions)

(2×4=8)

11. Read the given case carefully and answer the questions that follow : 4

NTPC shows the way

NTPC is a major power providing corporation in India. It has ISO certification for EMS (Environment Management System) 14001. The corporation has a pro-active approach for preserving the natural environment and resources like water, oil, gas and fuels in places where it is setting up power plants. This has been possible through –





- (अ) आधुनिकतम तकनीकों पर आधारित उपकरणों का सही उपयोग करके तथा विद्यमान उपकरणों में सुधार ।
- (ब) अधिकतम राख का इस्तेमाल कर अपशिष्ट पदार्थों का न्यून उत्पादन ।
- (स) पारिस्थितिकी संतुलन बनाए रखने के लिए हरित क्षेत्र की सुरक्षा तथा वृक्षारोपण के लिए प्रेरित करना ।

- (11.1) भारत में विद्युत प्रदान करने वाला प्रमुख निगम कौन-सा है ? 1
- (11.2) उस संस्थान का नाम लिखिए जो पर्यावरण प्रबंधन तंत्र के लिए आई.एस.ओ. प्रमाण-पत्र जारी करता है । 1
- (11.3) प्राकृतिक पर्यावरण के संरक्षण के लिए राष्ट्रीय ताप विद्युतग्रह निगम की संरक्षण नीति को स्पष्ट कीजिए । 2

12. नीचे दिए गए केस को ध्यानपूर्वक पढ़िए और उसके नीचे दिए गए प्रश्नों के उत्तर लिखिए : 4

स्वतंत्रता दिवस की शपथ, 26 जनवरी, 1930

‘हमारा विश्वास है कि किसी भी समाज की तरह भारतीय जनता का भी यह एक अहरणीय (inalienable) अधिकार है कि उन्हें आज़ादी मिले, अपनी मेहनत का फल मिले, और जीवन की सभी आवश्यकताएँ पूरी हों जिससे उन्हें आगे बढ़ने के परिपूर्ण अवसर मिलें । हमारा यह भी विश्वास है कि यदि कोई भी सरकार अपनी जनता को इन अधिकारों से वंचित रखती है और दबाती है, तो जनता को भी सरकार को बदलने या उसे समूल समाप्त करने का अधिकार है । भारत में ब्रितानी सरकार ने न केवल भारतीय जनता को स्वतंत्रता से वंचित किया है बल्कि उसने जनता का शोषण किया है और भारत को आर्थिक, राजनीतिक, सांस्कृतिक एवं आध्यात्मिक स्तर पर नष्ट कर दिया है । इसलिए हमारा विश्वास है कि भारत को अनिवार्य रूप से ब्रिटेन के साथ अपने सभी संबंधों को समाप्त करके पूर्ण स्वराज प्राप्त करना चाहिए ।’

- (12.1) किसको एक अहरणीय अधिकार समझा गया था ? 1
- (12.2) भारतीयों ने ‘पूर्ण स्वराज’ की माँग क्यों की ? 1
- (12.3) इस अवतरण के संदर्भ में ब्रिटिश सरकार के प्रति भारतीयों के विचारों की परख कीजिए । 2





- (a) Optimum utilisation of equipment adopting latest techniques and upgrading existing equipment.
- (b) Minimising waste generation by maximising ash utilisation.
- (c) Providing green belts for nurturing ecological balance and addressing the question of special purpose vehicles for afforestation.

- (11.1) Which is the major power providing corporation in India ? 1
- (11.2) Name the institution which issues ISO certification for Environment Management System. 1
- (11.3) Explain the pro-active approach of NTPC for preserving the natural environment. 2

12. Read the given case carefully and answer the questions that follow : 4

The Independence Day Pledge, 26 January, 1930

‘We believe that it is the inalienable right of the Indian people, as of any other people, to have freedom and to enjoy the fruits of their toil and have the necessities of life, so that they may have full opportunities of growth. We believe also that if any government deprives a people of these rights and oppresses them, the people have a further right to alter it or to abolish it. The British Government in India has not only deprived the Indian people of their freedom but has based itself on the exploitation of the masses, and has ruined India economically, politically, culturally, and spiritually. We believe, therefore, that India must sever the British connection and attain Purna Swaraj or Complete Independence’.

- (12.1) What was considered as an inalienable right ? 1
- (12.2) Why did Indians ask for ‘Purna Swaraj’ ? 1
- (12.3) Examine the views of Indians towards the British Government in reference to this passage. 2





खण्ड ड

(मानचित्र-आधारित प्रश्न)

(1+2=3)

13. (i) दिए गए भारत के राजनीतिक रेखा-मानचित्र (पृष्ठ 11 पर) में निम्नलिखित जानकारी की सहायता से 'A' के रूप में चिह्नित स्थान की पहचान कीजिए और उसके पास खींची गई रेखा पर उसका सही नाम लिखिए ।
- A. वह स्थान जहाँ भारतीय राष्ट्रीय कांग्रेस का अधिवेशन 1927 में हुआ था । 1
- (ii) दिए गए भारत के इसी रेखा-मानचित्र पर निम्नलिखित को अंकित कीजिए और उनके नाम लिखिए :
- (क) (I) नोएडा – सॉफ्टवेयर टेक्नोलॉजी पार्क 1
- अथवा
- (II) पुणे – सॉफ्टवेयर टेक्नोलॉजी पार्क 1
- (ख) पारादीप – प्रमुख समुद्री पत्तन 1

नोट : निम्नलिखित प्रश्न केवल दृष्टिबाधित परीक्षार्थियों के लिए प्रश्न संख्या 13 के स्थान पर हैं । 3×1=3

- (13.1) उस नगर का नाम लिखिए जहाँ भारतीय राष्ट्रीय कांग्रेस का अधिवेशन 1927 में हुआ था । 1
- (13.2) (क) उस राज्य का नाम लिखिए जहाँ नोएडा सॉफ्टवेयर टेक्नोलॉजी पार्क स्थित है । 1
- अथवा
- (ख) उस राज्य का नाम लिखिए जहाँ पुणे सॉफ्टवेयर टेक्नोलॉजी पार्क स्थित है । 1
- (13.3) किस राज्य में पारादीप समुद्री पत्तन स्थित है ? 1





SECTION E

(Map-Based Question)

(1+2=3)

13. (i) On the given political outline map of **India** (on page 11), identify the place marked as 'A' with the help of the following information and write its correct name on the line marked near it.
- A. The place where the Indian National Congress Session was held in 1927. 1
- (ii) On the same given map of **India**, locate and label the following with appropriate symbols :
- (a) (I) Noida – Software Technology Park 1
- OR**
- (II) Pune – Software Technology Park 1
- (b) Paradwip – Major Sea Port 1

Note : *The following questions are for the **Visually Impaired Candidates** only, in lieu of Q. No. 13.* 3×1=3

- (13.1) Name the city where the Indian National Congress Session was held in 1927. 1
- (13.2) (a) Name the State where the Noida Software Technology Park is located. 1
- OR**
- (b) Name the State where the Pune Software Technology Park is located. 1
- (13.3) In which State is Paradwip Sea Port located ? 1







प्रश्न सं. 13 के लिए

For question no. 13





Series **SRQPE/C**

SET ~ 1

Q.P. Code **42/6/1**

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--

Candidates must write the Q.P. Code on the title page of the answer-book.

ਨੋਟ / NOTE :

- (i) ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਾਂਚ ਕਰ ਲਵੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਛਪੇ ਹੋਏ **6** ਪੰਨੇ + **1** ਮਾਨਚਿੱਤਰ ਹਨ ।
Please check that this question paper contains **6** printed pages + **1** Map.
- (ii) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੇ ਵਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਕੋਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਉੱਤਰ ਪੁਸਤਿਕਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪੰਨੇ ਉੱਪਰ ਲਿਖਣ ।
Q.P. Code given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
- (iii) ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਾਂਚ ਕਰ ਲਵੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿਚ **13** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ ।
Please check that this question paper contains **13** questions.
- (iv) ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉੱਤਰ ਪੁਸਤਿਕਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਕ੍ਰਮਾਂਕ (ਸੀਰੀਅਲ ਨੰਬਰ) ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖੋ ।
Please write down the serial number of the question in the answer-book before attempting it.
- (v) ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਲਈ 15 ਮਿੰਟ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਸਵੇਰੇ 10.15 ਵਜੇ ਵੰਡੇ ਜਾਣਗੇ । 10.15 ਵਜੇ ਤੋਂ 10.30 ਵਜੇ ਤਕ ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉਹ ਉੱਤਰ ਪੁਸਤਿਕਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖਣਗੇ ।
15 minute time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.

ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ

(ਪੰਜਾਬੀ ਉਲਥਾ)

SOCIAL SCIENCE

(Punjabi Version)



ਸਮਾਂ ਸੀਮਾਂ : 2 ਘੰਟੇ

Time allowed : 2 hours

ਪੂਰਨ ਅੰਕ : 40

Maximum Marks : 40





ਵਿਆਪਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ :

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਨ ਕਰੋ :

- (i) ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਪੰਜ ਖੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ – ਖੰਡ ਕ, ਖ, ਗ, ਘ ਅਤੇ ਙ । ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ 13 ਹੈ । ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।
- (ii) ਖੰਡ ਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ 1 ਤੋਂ 5 ਤਕ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ, ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2 ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ । ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 40 ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹਿਦਾ ।
- (iii) ਖੰਡ ਖ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ 6 ਤੋਂ 8 ਤਕ ਛੋਟੇ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ, ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3 ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ । ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 80 ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹਿਦਾ ।
- (iv) ਖੰਡ ਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ 9 ਅਤੇ 10 ਲੰਬੇ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ, ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 5 ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ । ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 120 ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹਿਦਾ ।
- (v) ਖੰਡ ਘ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ 11 ਅਤੇ 12 ਕੇਸ-ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ, ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 4 ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ ।
- (vi) ਖੰਡ ਙ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ 13 ਮਾਨਚਿੱਤਰ-ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ । ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3 ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਦੋ ਭਾਗ ਹਨ – 13(a) ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ (1 ਅੰਕ) ਅਤੇ 13(b) ਭੂਗੋਲ ਤੋਂ (2 ਅੰਕ) ।
- (vii) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਆਪਕ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੁਝ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਕਲਪ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਅਜੇਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ ਵਿਕਲਪ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ ।
- (viii) ਮਾਨਚਿੱਤਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕਰੋ ।

ਖੰਡ ਕ

(ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

(5×2=10)

1. 1927 ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਟੋਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਵਿਚ ਇਕ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਆਯੋਗ ਦਾ ਗਠਨ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ? ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ । 2
2. ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੇ ਬਣੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਮਹਤਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ । 2





3. ਲੋਹਾ ਅਤੇ ਸਟੀਲ ਉਦਯੋਗ ਨੂੰ ‘ਆਧਾਰੀ ਉਦਯੋਗ’ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ । 2
4. “ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਬਰਾਬਰੀ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ ।” ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ । 2
5. ਖਰੀਦਦਾਰਿਆਂ ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਕੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ? ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ । 2

ਖੰਡ ਖ

(ਛੋਟੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

(3×3=9)

6. (a) ਨਾ ਮਿਲਵਰਤਣ (ਅਸਹਿਯੋਗ) ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਅੰਦੋਲਨ ਕਿਵੇਂ ਬਣਿਆ ? ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ । 3

ਜਾਂ

- (b) ਨਾ ਮਿਲਵਰਤਣ (ਅਸਹਿਯੋਗ) ਅੰਦੋਲਨ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਫੈਲਿਆ ? ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ । 3

7. “ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿਵਸਥਾ ਇਕ ਉਚਿਤ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ।” ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ, ਢੁਕਵੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਕੇ ਕਰੋ । 3

8. ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰ ਉਧਾਰ ਦੇ ਲਈ ਅਨਓਪਚਾਰਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਉਪਰ ਨਿਰਭਰ ਕਿਉਂ ਹਨ ? ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ । 3

ਖੰਡ ਗ

(ਲੰਬੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

(2×5=10)

9. (a) ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਲਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁੱਖ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ । 5

ਜਾਂ

- (b) ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਲਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ । 5

10. (a) “ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪਕਤਾ (ਗਲੋਬੇਲਾਇਜ਼ੇਸ਼ਨ) ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਏਕੀਕਰਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ।” ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ । 5

ਜਾਂ

- (b) ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਹੁਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੰਪਨਿਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ । 5





ਖੰਡ ਘ

(ਕੇਸ-ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

(2×4=8)

11. ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

4

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ ਸੋਹ, 26 ਜਨਵਰੀ, 1930

‘ਸਾਡਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਤਰਾਂ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਦਾ ਵੀ ਇਹ ਇਕ ਨਾ ਹਸਤਾਂਤਰਨ ਯੋਗ (inalienable) ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲੇ, ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲੇ, ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵੱਧਣ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਮੌਕੇ ਮਿਲਣ । ਸਾਡਾ ਇਹ ਵੀ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਬਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਜਾਂ ਉਸਨੂੰ ਜੜ੍ਹਾਂ ਸਮੇਤ ਉਖਾੜਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ । ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਰਖਿਆ ਬਲਕਿ ਉਸਨੇ ਜਨਤਾ ਦਾ ਸੋਸ਼ਣ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਤਰ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ ਸਵਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।’

- (11.1) ਕਿਸ ਨੂੰ ਇਕ ਨਾ ਹਸਤਾਂਤਰਨ ਯੋਗ ਅਧਿਕਾਰ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ? 1
- (11.2) ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੇ ‘ਪੂਰਨ ਸਵਰਾਜ’ ਦੀ ਮੰਗ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ? 1
- (11.3) ਇਸ ਸਰੋਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ । 2





12. ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

4

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਤਾਪ ਬਿਜਲੀਘਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (NTPC) ਰਾਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਰਾਹ

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਤਾਪ ਬਿਜਲੀਘਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਿਜਲੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੁੱਖ ਨਿਗਮ ਹੈ । ਇਸਦੇ ਕੋਲ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਿਸਟਮ (EMS) 14001 ਦੇ ਲਈ ਆਈ.ਐਸ.ਓ. (ISO) ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਤਰ ਹੈ । ਇਹ ਨਿਗਮ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਧਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਾਣੀ, ਖਣਿਜ ਤੇਲ, ਗੈਸ ਅਤੇ ਈਧਨਾਂ ਦੀ ਸੁਰਖਿਅਣ ਨੀਤੀ ਦਾ ਹਿਮਾਇਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਅਜੇਹਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਪਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਭਵ ਹੈ –

- (a) ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨੀਕਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਅਜੋਕੇ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਵਰਤੋਂ ।
- (b) ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਸਵਾਹ (ਰਾਖ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਵਾਧੂ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਉਤਪਾਦਨ ।
- (c) ਪਰਿਆਵਰਨਕ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਈ ਰਖਣ ਦੇ ਲਈ ਹਰਿਆਲੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸੁਰਖਿਆ ਅਤੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਦਰਖਤ ਲਗਾਣ ਦੇ ਲਈ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨਾ ।

- (12.1) ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨਿਗਮ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ? 1
- (12.2) ਉਸ ਸੰਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ ਜਿਹੜਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਤੰਤਰ ਦੇ ਲਈ ਆਈ.ਐਸ.ਓ. ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । 1
- (12.3) ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਸੁਰਖਿਅਣ ਦੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਤਾਪ ਬਿਜਲੀਘਰ ਨਿਗਮ ਰਾਹੀਂ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ । 2





ਖੰਡ ਛ

(ਮਾਨਚਿੱਤਰ-ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

(1+2=3)

13. (i) ਦਿਤੇ ਗਏ **ਭਾਰਤ** ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਰੇਖਾ ਮਾਨਚਿੱਤਰ (ਪੰਨਾ 7 ਤੇ) ਉਪਰ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ 'A' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਥਾਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਖਿਚੀ ਲਕੀਰ (ਰੇਖਾ) ਉਪਰ ਉਸਦਾ ਸਹੀ ਨਾਮ ਲਿਖੋ ।

A. ਉਹ ਸਥਾਨ ਜਿਥੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਂਗਰੇਸ ਦਾ ਅਜਲਾਸ 1927 ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ । 1

(ii) ਦਿਤੇ ਗਏ **ਭਾਰਤ** ਦੇ ਇਸ ਹੀ ਰੇਖਾ ਮਾਨਚਿੱਤਰ ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਕਿਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ :

(a) (I) ਨੋਇਡਾ – ਸਾਫਟਵੇਯਰ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਪਾਰਕ 1

ਜਾਂ

(II) ਪੁਣੇ – ਸਾਫਟਵੇਯਰ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਪਾਰਕ 1

(b) ਪਾਰਾਦੀਪ – ਪ੍ਰਮੁਖ ਸਮੁੰਦਰੀ ਬੰਦਰਗਾਹ 1

ਨੋਟ: ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਿਰਫ ਦਰਿਸ਼ਟੀਵਿਕਲਾਂਗ ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ 13 ਦੇ ਥਾਂ ਬਦਲਵੇਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । 3×1=3

(13.1) ਉਸ ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ ਜਿਥੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਂਗਰੇਸ ਦਾ ਅਜਲਾਸ 1927 ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ । 1

(13.2) (a) ਉਸ ਰਾਜ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ ਜਿੱਥੇ ਨੋਇਡਾ ਸਾਫਟਵੇਯਰ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਪਾਰਕ ਸਥਿਤ ਹੈ । 1

ਜਾਂ

(b) ਉਸ ਰਾਜ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ ਜਿੱਥੇ ਪੁਣੇ ਸਾਫਟਵੇਯਰ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਪਾਰਕ ਸਥਿਤ ਹੈ । 1

(13.3) ਕਿਸ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪਾਰਾਦੀਪ ਸਮੁੰਦਰੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਸਥਿਤ ਹੈ ? 1





ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰ. 13 ਦੇ ਲਈ





Series **SRQPE/C**

SET ~ 2

Q.P. Code **42/6/2**

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--

Candidates must write the Q.P. Code on the title page of the answer-book.

ਨੋਟ / NOTE :

- (i) ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਾਂਚ ਕਰ ਲਵੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਛਪੇ ਹੋਏ **6** ਪੰਨੇ + **1** ਮਾਨਚਿੱਤਰ ਹਨ ।
Please check that this question paper contains **6** printed pages + **1** Map.
- (ii) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੇ ਵਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਕੋਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਉੱਤਰ ਪੁਸਤਿਕਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪੰਨੇ ਉੱਪਰ ਲਿਖਣ ।
Q.P. Code given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
- (iii) ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਾਂਚ ਕਰ ਲਵੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿਚ **13** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ ।
Please check that this question paper contains **13** questions.
- (iv) ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉੱਤਰ ਪੁਸਤਿਕਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਕ੍ਰਮਾਂਕ (ਸੀਰੀਅਲ ਨੰਬਰ) ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖੋ ।
Please write down the serial number of the question in the answer-book before attempting it.
- (v) ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਲਈ 15 ਮਿੰਟ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਸਵੇਰੇ 10.15 ਵਜੇ ਵੰਡੇ ਜਾਣਗੇ । 10.15 ਵਜੇ ਤੋਂ 10.30 ਵਜੇ ਤਕ ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉਹ ਉੱਤਰ ਪੁਸਤਿਕਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖਣਗੇ ।
15 minute time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.

ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ

(ਪੰਜਾਬੀ ਉਲਥਾ)

SOCIAL SCIENCE

(Punjabi Version)



ਸਮਾਂ ਸੀਮਾਂ : 2 ਘੰਟੇ

Time allowed : 2 hours

ਪੂਰਨ ਅੰਕ : 40

Maximum Marks : 40





ਵਿਆਪਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ :

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਨ ਕਰੋ :

- (i) ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ **ਪੰਜ** ਖੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ – **ਖੰਡ ਕ, ਖ, ਗ, ਘ ਅਤੇ ਙ** । ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ **13** ਹੈ । **ਸਾਰੇ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।
- (ii) **ਖੰਡ ਕ** ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ **1 ਤੋਂ 5** ਤਕ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ, ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ **2** ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ । ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ **40** ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹਿਦਾ ।
- (iii) **ਖੰਡ ਖ** ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ **6 ਤੋਂ 8** ਤਕ ਛੋਟੇ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ, ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ **3** ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ । ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ **80** ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹਿਦਾ ।
- (iv) **ਖੰਡ ਗ** ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ **9** ਅਤੇ **10** ਲੰਬੇ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ, ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ **5** ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ । ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ **120** ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹਿਦਾ ।
- (v) **ਖੰਡ ਘ** ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ **11** ਅਤੇ **12** ਕੇਸ-ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ, ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ **4** ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ ।
- (vi) **ਖੰਡ ਙ** ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ **13** ਮਾਨਚਿੱਤਰ-ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ । ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ **3** ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਦੋ ਭਾਗ ਹਨ – **13(a)** ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ (**1** ਅੰਕ) ਅਤੇ **13(b)** ਭੂਗੋਲ ਤੋਂ (**2** ਅੰਕ) ।
- (vii) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਆਪਕ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੁਝ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਕਲਪ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਅਜੇਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ **ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ ਵਿਕਲਪ ਦਾ ਉੱਤਰ** ਲਿਖੋ ।
- (viii) **ਮਾਨਚਿੱਤਰ** ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕਰੋ ।

ਖੰਡ ਕ

(ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

(5×2=10)

1. ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ‘ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ (ਸਿਵਿਲ) ਨਾ ਫਰਮਾਨੀ (ਅਵਗਿਆ) ਅੰਦੋਲਨ’ ਨੂੰ 1931 ਵਿਚ ਵਾਪਿਸ ਲੈਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ? 2
2. “ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਬਰਾਬਰੀ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ ।” ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ । 2





3. ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵਸਤਰ ਉਦਯੋਗ, ਖਾਸ ਥਾਂ ਕਿਉਂ ਰਖਦਾ ਹੈ ? 2
4. ਖਰੀਦਦਾਰਿਆਂ ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਕੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ? ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ । 2
5. ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੇ ਬਣੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਮਹਤਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ । 2

ਖੰਡ ਖ

(ਛੋਟੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

(3×3=9)

6. ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰ ਉਧਾਰ ਦੇ ਲਈ ਅਨਓਪਚਾਰਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਉਪਰ ਨਿਰਭਰ ਕਿਉਂ ਹਨ ? ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ । 3
7. “ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿਵਸਥਾ ਇਕ ਜੁੰਮੇਵਾਰ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ।” ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕਰੋ । 3
8. (a) ਨਾ ਮਿਲਵਰਤਣ (ਅਸਹਿਯੋਗ) ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਅੰਦੋਲਨ ਕਿਵੇਂ ਬਣਿਆ ? ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ । 3

ਜਾਂ

- (b) ਨਾ ਮਿਲਵਰਤਣ (ਅਸਹਿਯੋਗ) ਅੰਦੋਲਨ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਫੈਲਿਆ ? ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ । 3

ਖੰਡ ਗ

(ਲੰਬੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

(2×5=10)

9. (a) ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਲਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁੱਖ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ । 5
- ਜਾਂ
- (b) ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਲਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ । 5
10. (a) “ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੇ ਕੁਝ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਨ ।” ਕਥਨ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ । 5

ਜਾਂ

- (b) “ਨਿਆਂਸੰਗਤ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਸਭਨਾ ਦੇ ਲਈ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ ।” ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ । 5





ਖੰਡ ਘ

(ਕੇਸ-ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

(2×4=8)

11. ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

4

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਤਾਪ ਬਿਜਲੀਘਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (NTPC) ਰਾਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਰਾਹ

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਤਾਪ ਬਿਜਲੀਘਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਿਜਲੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੁੱਖ ਨਿਗਮ ਹੈ । ਇਸਦੇ ਕੋਲ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਿਸਟਮ (EMS) 14001 ਦੇ ਲਈ ਆਈ.ਐਸ.ਓ. (ISO) ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਤਰ ਹੈ । ਇਹ ਨਿਗਮ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਧਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਾਣੀ, ਖਣਿਜ ਤੇਲ, ਗੈਸ ਅਤੇ ਈਧਨਾਂ ਦੀ ਸੁਰਖਿਅਣ ਨੀਤੀ ਦਾ ਹਿਮਾਇਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਅਜੇਹਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਪਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਭਵ ਹੈ –

- (a) ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨੀਕਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਅਜੋਕੇ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਵਰਤੋਂ ।
- (b) ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਸਵਾਹ (ਰਾਖ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਵਾਧੂ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਉਤਪਾਦਨ ।
- (c) ਪਰਿਆਵਰਨਕ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਈ ਰਖਣ ਦੇ ਲਈ ਹਰਿਆਲੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸੁਰਖਿਆ ਅਤੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਦਰਖਤ ਲਗਾਣ ਦੇ ਲਈ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨਾ ।

(11.1) ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨਿਗਮ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ? 1

(11.2) ਉਸ ਸੰਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ ਜਿਹੜਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਤੰਤਰ ਦੇ ਲਈ ਆਈ.ਐਸ.ਓ. ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । 1

(11.3) ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਸੁਰਖਿਅਣ ਦੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਤਾਪ ਬਿਜਲੀਘਰ ਨਿਗਮ ਰਾਹੀਂ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ । 2





12. ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

4

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ ਸੋਹ, 26 ਜਨਵਰੀ, 1930

‘ਸਾਡਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਤਰਾਂ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਦਾ ਵੀ ਇਹ ਇਕ ਨਾ ਹਸਤਾਂਤਰਨ ਯੋਗ (inalienable) ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲੇ, ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲੇ, ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵੱਧਣ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਮੌਕੇ ਮਿਲਣ । ਸਾਡਾ ਇਹ ਵੀ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਬਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਜਾਂ ਉਸਨੂੰ ਜੜ੍ਹਾਂ ਸਮੇਤ ਉਖਾੜਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ । ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਟਾਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਰਖਿਆ ਬਲਕਿ ਉਸਨੇ ਜਨਤਾ ਦਾ ਸੋਸ਼ਣ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਤਰ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ ਸਵਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।’

- (12.1) ਕਿਸ ਨੂੰ ਇਕ ਨਾ ਹਸਤਾਂਤਰਨ ਯੋਗ ਅਧਿਕਾਰ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ? 1
- (12.2) ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੇ ‘ਪੂਰਨ ਸਵਰਾਜ’ ਦੀ ਮੰਗ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ? 1
- (12.3) ਇਸ ਸਰੋਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ । 2





ਖੰਡ ਛ

(ਮਾਨਚਿੱਤਰ-ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

(1+2=3)

13. (i) ਦਿਤੇ ਗਏ **ਭਾਰਤ** ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਰੇਖਾ ਮਾਨਚਿੱਤਰ (ਪੰਨਾ 7 ਤੇ) ਉਪਰ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ 'A' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਥਾਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਖਿਚੀ ਲਕੀਰ (ਰੇਖਾ) ਉਪਰ ਉਸਦਾ ਸਹੀ ਨਾਮ ਲਿਖੋ ।

A. ਉਹ ਸਥਾਨ ਜਿਥੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਂਗਰੇਸ ਦਾ ਅਜਲਾਸ 1927 ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ । 1

(ii) ਦਿਤੇ ਗਏ **ਭਾਰਤ** ਦੇ ਇਸ ਹੀ ਰੇਖਾ ਮਾਨਚਿੱਤਰ ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਕਿਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ :

(a) (I) ਨੋਇਡਾ – ਸਾਫਟਵੇਯਰ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਪਾਰਕ 1

ਜਾਂ

(II) ਪੁਣੇ – ਸਾਫਟਵੇਯਰ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਪਾਰਕ 1

(b) ਪਾਰਾਦੀਪ – ਪ੍ਰਮੁਖ ਸਮੁੰਦਰੀ ਬੰਦਰਗਾਹ 1

ਨੋਟ: ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਿਰਫ ਦਰਿਸ਼ਟੀਵਿਕਲਾਂਗ ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ 13 ਦੇ ਥਾਂ ਬਦਲਵੇਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । 3×1=3

(13.1) ਉਸ ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ ਜਿਥੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਂਗਰੇਸ ਦਾ ਅਜਲਾਸ 1927 ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ । 1

(13.2) (a) ਉਸ ਰਾਜ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ ਜਿੱਥੇ ਨੋਇਡਾ ਸਾਫਟਵੇਯਰ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਪਾਰਕ ਸਥਿਤ ਹੈ । 1

ਜਾਂ

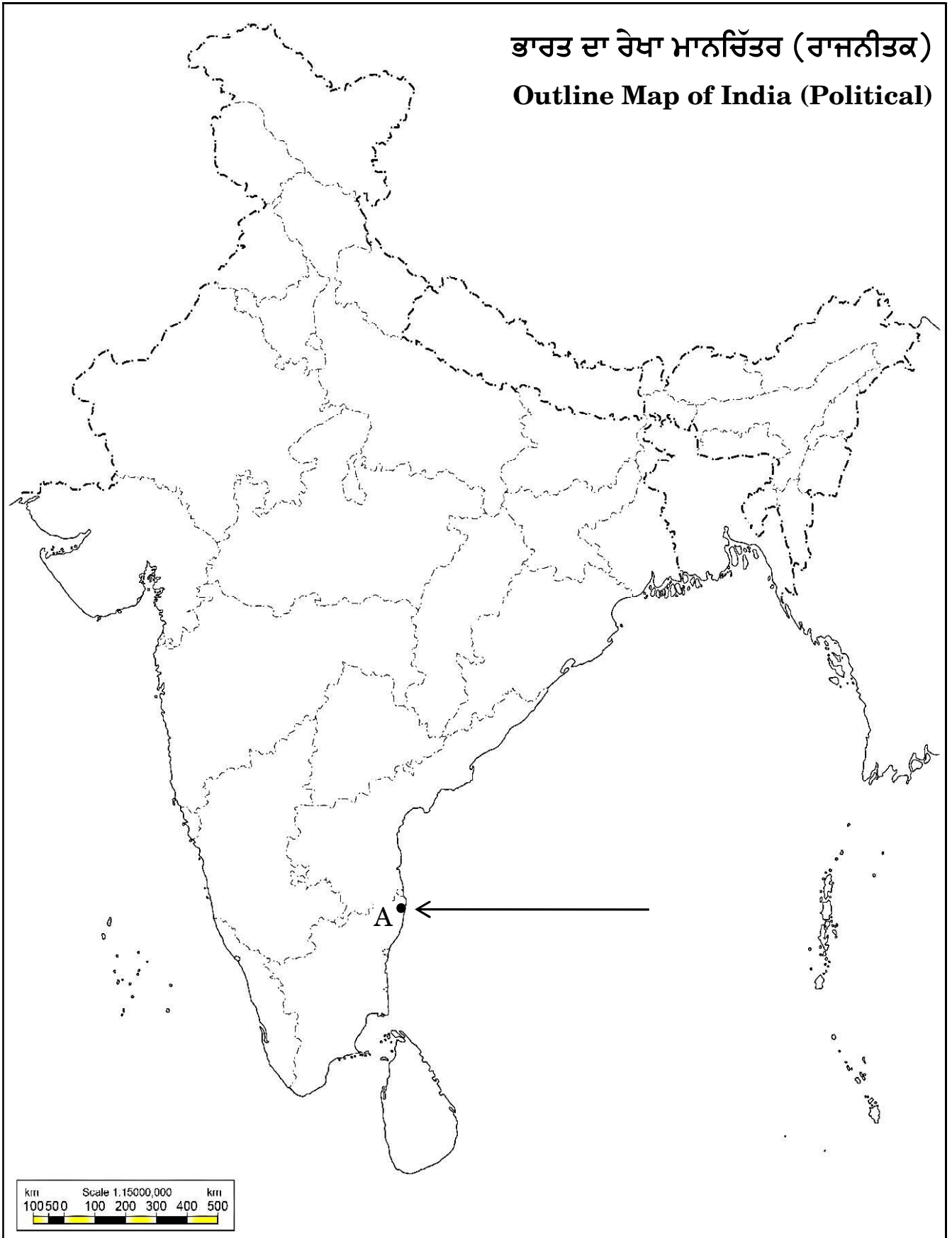
(b) ਉਸ ਰਾਜ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ ਜਿੱਥੇ ਪੁਣੇ ਸਾਫਟਵੇਯਰ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਪਾਰਕ ਸਥਿਤ ਹੈ । 1

(13.3) ਕਿਸ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪਾਰਾਦੀਪ ਸਮੁੰਦਰੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਸਥਿਤ ਹੈ ? 1





ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰ. 13 ਦੇ ਲਈ





Series **SRQPE/C**

SET ~ 3

Q.P. Code **42/6/3**

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--

Candidates must write the Q.P. Code on the title page of the answer-book.

ਨੋਟ / NOTE :

- (i) ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਾਂਚ ਕਰ ਲਵੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਛਪੇ ਹੋਏ **6** ਪੰਨੇ + **1** ਮਾਨਚਿੱਤਰ ਹਨ ।
Please check that this question paper contains **6** printed pages + **1** Map.
- (ii) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੇ ਵਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਕੋਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਉੱਤਰ ਪੁਸਤਿਕਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪੰਨੇ ਉੱਪਰ ਲਿਖਣ ।
Q.P. Code given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
- (iii) ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਾਂਚ ਕਰ ਲਵੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿਚ **13** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ ।
Please check that this question paper contains **13** questions.
- (iv) ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉੱਤਰ ਪੁਸਤਿਕਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਕ੍ਰਮਾਂਕ (ਸੀਰੀਅਲ ਨੰਬਰ) ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖੋ ।
Please write down the serial number of the question in the answer-book before attempting it.
- (v) ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਲਈ 15 ਮਿੰਟ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਸਵੇਰੇ 10.15 ਵਜੇ ਵੰਡੇ ਜਾਣਗੇ । 10.15 ਵਜੇ ਤੋਂ 10.30 ਵਜੇ ਤਕ ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉਹ ਉੱਤਰ ਪੁਸਤਿਕਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖਣਗੇ ।
15 minute time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.

ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ

(ਪੰਜਾਬੀ ਉਲਥਾ)

SOCIAL SCIENCE

(Punjabi Version)



ਸਮਾਂ ਸੀਮਾਂ : 2 ਘੰਟੇ

Time allowed : 2 hours

ਪੂਰਨ ਅੰਕ : 40

Maximum Marks : 40





ਵਿਆਪਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ :

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਨ ਕਰੋ :

- (i) ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ **ਪੰਜ** ਖੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ – **ਖੰਡ ਕ, ਖ, ਗ, ਘ** ਅਤੇ **ਙ** । ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ **13** ਹੈ । **ਸਾਰੇ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।
- (ii) **ਖੰਡ ਕ** ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ **1** ਤੋਂ **5** ਤਕ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ, ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ **2** ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ । ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ **40** ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹਿਦਾ ।
- (iii) **ਖੰਡ ਖ** ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ **6** ਤੋਂ **8** ਤਕ ਛੋਟੇ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ, ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ **3** ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ । ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ **80** ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹਿਦਾ ।
- (iv) **ਖੰਡ ਗ** ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ **9** ਅਤੇ **10** ਲੰਬੇ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ, ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ **5** ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ । ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ **120** ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹਿਦਾ ।
- (v) **ਖੰਡ ਘ** ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ **11** ਅਤੇ **12** ਕੇਸ-ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ, ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ **4** ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ ।
- (vi) **ਖੰਡ ਙ** ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ **13** ਮਾਨਚਿੱਤਰ-ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ । ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ **3** ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਦੋ ਭਾਗ ਹਨ – **13(a)** ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ (**1** ਅੰਕ) ਅਤੇ **13(b)** ਭੂਗੋਲ ਤੋਂ (**2** ਅੰਕ) ।
- (vii) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਆਪਕ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੁਝ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਕਲਪ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਅਜੇਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ **ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ ਵਿਕਲਪ ਦਾ ਉੱਤਰ** ਲਿਖੋ ।
- (viii) **ਮਾਨਚਿੱਤਰ** ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕਰੋ ।

ਖੰਡ ਕ

(ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

(5×2=10)

1. ਅਸਹਿਯੋਗ ਅੰਦੋਲਨ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਮੱਠਾ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਿਆ ? ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ । 2
2. ਖਰੀਦਦਾਰਿਆਂ ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਕੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ? ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ । 2





3. ‘ਸੀਮੇਂਟ’ ਉਦਯੋਗ ਦੀ ਮਹਤਤਾ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ । 2
4. ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੇ ਬਣੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਮਹਤਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ । 2
5. “ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਬਰਾਬਰੀ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ ।” ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ । 2

ਖੰਡ ਖ

(ਛੋਟੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

(3×3=9)

6. (a) ਨਾ ਮਿਲਵਰਤਣ (ਅਸਹਿਯੋਗ) ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਅੰਦੋਲਨ ਕਿਵੇਂ ਬਣਿਆ ? ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ । 3

ਜਾਂ

- (b) ਨਾ ਮਿਲਵਰਤਣ (ਅਸਹਿਯੋਗ) ਅੰਦੋਲਨ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਫੈਲਿਆ ? ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ । 3
7. “ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਅਤੇ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ।” ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ (ਪੁਸ਼ਟੀ) ਕਰੋ । 3
8. ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰ ਉਧਾਰ ਦੇ ਲਈ ਅਨਓਪਚਾਰਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਉਪਰ ਨਿਰਭਰ ਕਿਉਂ ਹਨ ? ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ । 3

ਖੰਡ ਗ

(ਲੰਬੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

(2×5=10)

9. (a) ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਲਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁੱਖ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ । 5
- ਜਾਂ
- (b) ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਲਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ । 5
10. (a) ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਉਪਰ ਪਏ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ । 5
- ਜਾਂ
- (b) “ਭਾਰਤੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਤਿਸਪਰਥਾ (ਕੰਪੀਟੀਸ਼ਨ) ਨਾਲ ਲਾਭ ਹੋਇਆ ਹੈ ।” ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ । 5





ਖੰਡ ਘ

(ਕੇਸ-ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

(2×4=8)

11. ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

4

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਤਾਪ ਬਿਜਲੀਘਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (NTPC) ਰਾਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਰਾਹ

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਤਾਪ ਬਿਜਲੀਘਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਿਜਲੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੁੱਖ ਨਿਗਮ ਹੈ । ਇਸਦੇ ਕੋਲ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਿਸਟਮ (EMS) 14001 ਦੇ ਲਈ ਆਈ.ਐਸ.ਓ. (ISO) ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਤਰ ਹੈ । ਇਹ ਨਿਗਮ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਧਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਾਣੀ, ਖਣਿਜ ਤੇਲ, ਗੈਸ ਅਤੇ ਈਧਨਾਂ ਦੀ ਸੁਰਖਿਅਣ ਨੀਤੀ ਦਾ ਹਿਮਾਇਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਅਜੇਹਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਪਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਭਵ ਹੈ –

- (a) ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨੀਕਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਅਜੋਕੇ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਵਰਤੋਂ ।
- (b) ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਸਵਾਹ (ਰਾਖ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਵਾਧੂ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਉਤਪਾਦਨ ।
- (c) ਪਰਿਆਵਰਨਕ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਈ ਰਖਣ ਦੇ ਲਈ ਹਰਿਆਲੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸੁਰਖਿਆ ਅਤੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਦਰਖਤ ਲਗਾਣ ਦੇ ਲਈ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨਾ ।

(11.1) ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨਿਗਮ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ? 1

(11.2) ਉਸ ਸੰਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ ਜਿਹੜਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਤੰਤਰ ਦੇ ਲਈ ਆਈ.ਐਸ.ਓ. ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । 1

(11.3) ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਸੁਰਖਿਅਣ ਦੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਤਾਪ ਬਿਜਲੀਘਰ ਨਿਗਮ ਰਾਹੀਂ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ । 2





12. ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

4

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ ਸੋਹ, 26 ਜਨਵਰੀ, 1930

‘ਸਾਡਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਤਰਾਂ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਦਾ ਵੀ ਇਹ ਇਕ ਨਾ ਹਸਤਾਂਤਰਨ ਯੋਗ (inalienable) ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲੇ, ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲੇ, ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵੱਧਣ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਮੌਕੇ ਮਿਲਣ । ਸਾਡਾ ਇਹ ਵੀ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਬਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਜਾਂ ਉਸਨੂੰ ਜੜ੍ਹਾਂ ਸਮੇਤ ਉਖਾੜਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ । ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਟਾਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਰਖਿਆ ਬਲਕਿ ਉਸਨੇ ਜਨਤਾ ਦਾ ਸੋਸ਼ਣ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਤਰ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ ਸਵਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।’

- (12.1) ਕਿਸ ਨੂੰ ਇਕ ਨਾ ਹਸਤਾਂਤਰਨ ਯੋਗ ਅਧਿਕਾਰ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ? 1
- (12.2) ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੇ ‘ਪੂਰਨ ਸਵਰਾਜ’ ਦੀ ਮੰਗ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ? 1
- (12.3) ਇਸ ਸਰੋਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ । 2





ਖੰਡ ਛ

(ਮਾਨਚਿੱਤਰ-ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

(1+2=3)

13. (i) ਦਿਤੇ ਗਏ **ਭਾਰਤ** ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਰੇਖਾ ਮਾਨਚਿੱਤਰ (ਪੰਨਾ 7 ਤੇ) ਉਪਰ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ 'A' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਥਾਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਖਿਚੀ ਲਕੀਰ (ਰੇਖਾ) ਉਪਰ ਉਸਦਾ ਸਹੀ ਨਾਮ ਲਿਖੋ ।

A. ਉਹ ਸਥਾਨ ਜਿਥੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਂਗਰੇਸ ਦਾ ਅਜਲਾਸ 1927 ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ । 1

(ii) ਦਿਤੇ ਗਏ **ਭਾਰਤ** ਦੇ ਇਸ ਹੀ ਰੇਖਾ ਮਾਨਚਿੱਤਰ ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਕਿਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ :

(a) (I) ਨੋਇਡਾ – ਸਾਫਟਵੇਯਰ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਪਾਰਕ 1

ਜਾਂ

(II) ਪੁਣੇ – ਸਾਫਟਵੇਯਰ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਪਾਰਕ 1

(b) ਪਾਰਾਦੀਪ – ਪ੍ਰਮੁਖ ਸਮੁੰਦਰੀ ਬੰਦਰਗਾਹ 1

ਨੋਟ: ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਿਰਫ ਦਰਿਸ਼ਟੀਵਿਕਲਾਂਗ ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ 13 ਦੇ ਥਾਂ ਬਦਲਵੇਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ । 3×1=3

(13.1) ਉਸ ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ ਜਿਥੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਂਗਰੇਸ ਦਾ ਅਜਲਾਸ 1927 ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ । 1

(13.2) (a) ਉਸ ਰਾਜ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ ਜਿੱਥੇ ਨੋਇਡਾ ਸਾਫਟਵੇਯਰ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਪਾਰਕ ਸਥਿਤ ਹੈ । 1

ਜਾਂ

(b) ਉਸ ਰਾਜ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ ਜਿੱਥੇ ਪੁਣੇ ਸਾਫਟਵੇਯਰ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਪਾਰਕ ਸਥਿਤ ਹੈ । 1

(13.3) ਕਿਸ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪਾਰਾਦੀਪ ਸਮੁੰਦਰੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਸਥਿਤ ਹੈ ? 1





ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰ. 13 ਦੇ ਲਈ





Series SRQPE/C

SET ~ 1

رول نمبر

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--

Q.P. کوڈ
Q.P. Code 48/6/1

امیدوار سوال نامہ کوڈ کو جواب کاپی کے سرورق پر لازمی طور پر لکھیں۔

Candidates must write the Q.P. Code on the title page of the answer-book.

• آپ جانچ لیجیے کہ اس سوال نامہ میں چھپے صفحات کی تعداد 6+1 نقشہ ہے۔

• سوال نامہ کے داہنی طرف چھپا Q.P. کوڈ نمبر طالب علم کو اپنی جواب کاپی کے ٹائٹل صفحہ پر لکھنا ہوگا۔

• آپ دیکھ لیجیے کہ سوال نامہ میں چھپے سوالات کی تعداد 13 ہے۔

• کسی بھی سوال کا جواب لکھنے سے پہلے سوال کا سیریل نمبر ضرور جواب کاپی میں لکھیں۔

• سوال نامہ پڑھنے کے لیے 15 منٹ کا وقت دیا گیا ہے۔ سوال نامہ کو صبح 10.15 بجے تقسیم کیا جائے گا۔ 10.15 سے 10.30 منٹ تک طلباء صرف سوال نامہ پڑھیں

گے اور اس وقت کے دوران وہ جواب کاپی پر کچھ نہیں لکھیں گے۔

- Please check that this question paper contains **6+1 Map**. printed pages.
- Q.P. Code given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
- Please check that this question paper contains **13** questions.
- **Please write down the serial number of the question in the answer-book before attempting it.**
- 15 minute time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.

سوشل سائنس

SOCIAL SCIENCE
(Urdu Version)



وقت: 2 گھنٹہ

Time allowed : 2 hours

کل نمبر: 40

Maximum Marks : 40





عام ہدایات :

درج ذیل ہدایات کو بغور پڑھیے اور ان پر سختی سے عمل کیجیے :

- (i) یہ سوال نامہ کو پانچ حصوں A, B, C, D اور E میں منقسم کیا گیا ہے۔ اس سوال نامہ میں سوالات کی تعداد 13 ہے۔ سبھی سوال لازمی ہیں۔
- (ii) حصہ A میں سوال نمبر 1 سے 5 تک بہت چھوٹے جوابوں والے سوال ہیں، ہر ایک سوال 2 نمبر کا ہے۔ ہر ایک سوال کا جواب 40 لفظوں سے زیادہ نہیں ہونا چاہیے۔
- (iii) حصہ B میں سوال نمبر 6 سے 8 تک چھوٹے جوابوں والے سوال ہیں، ہر ایک سوال 3 نمبر کا ہے۔ ہر ایک سوال کا جواب 80 لفظوں سے زیادہ نہیں ہونا چاہیے۔
- (iv) حصہ C میں سوال نمبر 9 اور 10 طویل جوابوں والے سوال ہیں، ہر ایک سوال 5 نمبر کا ہے۔ ہر ایک سوال کا جواب 120 لفظوں سے زیادہ نہیں ہونا چاہیے۔
- (v) حصہ D میں سوال نمبر 11 اور 12 کیس اسٹڈی پر مبنی سوال ہیں، ہر ایک سوال 4 نمبر کا ہے۔
- (vi) حصہ E میں سوال نمبر 13 نقشہ پر منحصر ہے۔ یہ سوال 3 نمبر کا ہے جس کے دو حصے ہیں۔ 13(a) تاریخ سے (1 نمبر) اور 13(b) جغرافیہ سے (2 نمبر)۔
- (vii) سوال نامہ میں کوئی اختیار نہیں ہے۔ مگر کچھ سوالات میں اندرونی اختیار دیے ہیں۔ ایسے سوالوں میں سے صرف ایک ہی اختیار کا جواب لکھیے۔
- (viii) نقشہ کو اپنی جواب کاپی کے ساتھ منسلک کیجیے۔

حصہ A

(بہت چھوٹے جوابوں کے سوالات) (5×2=10)

1. 1927 میں نئی ٹوری حکومت (New Tory Government) نے برطانیہ میں ایک اسٹیچوری کمیشن (Statutory Commission) کیوں بنایا؟ وضاحت کیجیے۔
2
2. ہندوستان میں سرحدی سڑکوں (Border roads) کی اہمیت بیان کیجیے۔
2





- 2 3. لوہا اور اسٹیل کی صنعت کو 'بنیادی صنعت' کیوں کہا جاتا ہے؟ وضاحت کیجیے۔
- 2 4. ”جمہوریتیں سیاسی مساوات پر مبنی ہیں۔“ اس قول کی جانچ کیجیے۔
- 2 5. خریداریاں زر (Money) کے ذریعے کیوں کی جاتی ہیں؟ وضاحت کیجیے۔

حصہ - B

(3×3=9)

(چھوٹے جوابوں کے سوالات)

- 3 6. (a) عدم تعاون کا خیال ایک تحریک کیسے بنا؟ وضاحت کیجیے۔

یا

- 3 (b) دیہی علاقوں میں عدم تعاون تحریک کیسے پھیلی؟ وضاحت کیجیے۔
- 3 7. ”جمہوری حکومت قوانین کی رو سے جائز حکومت ہے۔“ اس قول کی تائید مناسب مثالوں کے ساتھ کیجیے۔
- 3 8. غریب خاندان قرض لینے کے لیے ابھی بھی قرض کے غیر رسمی وسائل پر انحصار کیوں کرتے ہیں؟ وضاحت کیجیے۔

حصہ - C

(2×5=10)

(لمبے جوابوں کے سوالات)

- 5 9. (a) ہندوستان میں سیاسی پارٹیوں کے سامنے آئے خاص چیلنجوں کا تجزیہ کیجیے۔

یا

- 5 (b) ہندوستان میں سیاسی پارٹیوں کے رول کا تجزیہ کیجیے۔





10. (a) ” گلوبلائزیشن مختلف ممالک کے درمیان تیزارتباط یا باہمی جڑاؤ کا عمل ہے۔“ اس قول کی جانچ کیجیے۔ 5

یا

(b) ہندوستان میں کثیر قومی کمپنیوں (ملٹی نیشنل کارپوریشن) کے کردار کی جانچ کیجیے۔ 5

حصہ - D

(کیس پر مبنی سوالات) (2×4=8)

11. درج ذیل کیس کو بغور پڑھیے اور اس کے نیچے دیے گئے سوالوں کے جواب لکھیے : 4

عہد یوم آزادی، 26 جنوری 1930

”ہم سمجھتے ہیں کہ دوسرے تمام لوگوں کی طرح، ہندوستانی عوام کو بھی آزادی کا حق ہے، اپنی محنت کے پھلوں سے لطف اندوز ہونے اور ضروریات زندگی کی تکمیل کا حق ہے۔ تاکہ انہیں فروغ و ترقی کے تمام مواقع میسر ہوں۔ ہم یہ بھی سمجھتے ہیں کہ کوئی حکومت اگر اپنے عوام کو ان حقوق سے محروم رکھتی ہے اور انہیں دباتی ہے تو ان عوام کو اس کا بھی حق ہے کہ وہ اسے بدل دیں یا پھر ختم کر دیں۔ برطانوی حکومت نے ہندوستانی عوام کو نہ صرف آزادی سے محروم کیا بلکہ اس نے عام آدمی کے استحصال پر اپنی بنیاد رکھی ہے۔ اور ہندوستان کو اقتصادی، سیاسی، ثقافتی اور روحانی طور پر تباہ کر دیا ہے۔ اسی لیے ہندوستان کو برطانیہ سے اپنے رشتے کو توڑ لینا چاہیے اور پورن سوراج یا مکمل آزادی حاصل کرنا چاہیے۔“

(11.1) ناقابل تلافی حق (inalienable right) کس کو کہا گیا ہے؟ 1

(11.2) ہندوستانی عوام نے ’پورن سوراج‘ یا مکمل آزادی حاصل کرنے کی مانگ کیوں کی؟ 1

(11.3) برطانیہ کی حکومت کے بارے میں ہندوستانی عوام کے خیالات کی جانچ اس اقتباس کے حوالے سے کیجیے۔ 2





درج ذیل کیس کو بغور پڑھیے اور اس کے نیچے دیے گئے سوالوں کے جواب لکھیے :

NTPC کے ذریعہ دکھایا گیا راستہ

ہندوستان میں توانائی فراہم کرنے والی بڑی پاور کارپوریشن ہے اس کے پاس

EMS 14001 (Environment Management System)، ISO کی توثیق (certification) بھی

ہے۔ کارپوریشن کے پاس قدرتی ماحولیات اور ذخائر جیسے پانی، تیل۔ گیس اور ایندھن کی حفاظت کے لیے وہاں ایک پیش اقدامی کوشش بھی ہے، جہاں وہ اپنا پاور پلانٹ نصب کرتی ہے۔ یہ سب کرنے سے ممکن ہو سکا ہے۔

(a) تازہ ترین تکنیک کو اختیار کرنے کے آلات کا زیادہ سے زیادہ استعمال اور موجودہ آلات کو جدید ترین بناتے رہنا۔

(b) راکھ کے زیادہ سے زیادہ استعمال کے ذریعے فضلات کو کم سے کم پیدا کرنا۔

(c) ماحولیاتی توازن کو بنانے اور قائم رکھنے کے لیے ہری پٹی (سبزہ زار) مہیا کرنا اور شجر کاری کے لیے مخصوص گاڑیوں کے سوال پر توجہ دینا۔

1 (12.1) ہندوستان میں توانائی فراہم کرنے والی بڑی پاور کارپوریشن کون سی ہے؟

1 (12.2) اس ادارے کا نام لکھیے جو (Environment Management System) کے لیے ISO کی توثیق جاری کرتا ہے۔

2 (12.3) قدرتی ماحولیات اور ذخائر کی حفاظت کے لیے NTPC کی حفاظت کرنے کی پالیسی کو بیان کیجیے۔





حصہ - E

(نقشے کا سوال)

(1+2=3)

13. (i) دیے گئے ہندوستان کے سیاسی خاکے (صفحہ 7) پر مارک کیے گئے کے 'A' مقام کو درج ذیل معلومات کی مدد سے پہچانے اور اس کے نزدیک کھینچی گئی لائین پر اس کا صحیح نام لکھیے۔

1 A. وہ مقام جہاں انڈین نیشنل کانگریس کا اجلاس 1927 میں ہوا تھا۔

(ii) دیے گئے ہندوستان کے اسی سیاسی خاکے پر درج ذیل کو تلاش کیجیے اور ان کے صحیح نام مناسب علامتوں سے لکھیے۔

1 (a) (I) نوئیڈا - سافٹ ویئر ٹکنالوجی پارک

یا

1 (II) پونہ - سافٹ ویئر ٹکنالوجی پارک

1 (b) پارادیپ - اہم بحری بندرگاہ

نوٹ: درج ذیل سوال صرف نابینا طلباء اور طالبات کے لیے سوال نمبر 13 کے بدلے۔

$3 \times 1 = 3$

1 (13.1) اس شہر کا نام لکھیے جہاں انڈین نیشنل کانگریس کا اجلاس 1927 میں ہوا تھا۔

1 (13.2) (a) اس ریاست کا نام لکھیے جہاں نوئیڈا سافٹ ویئر ٹکنالوجی پارک واقع ہے۔

یا

1 (b) اس ریاست کا نام لکھیے جہاں پونہ سافٹ ویئر ٹکنالوجی پارک واقع ہے۔

1 (13.3) کس ریاست میں پارادیپ بحری بندرگاہ واقع ہے؟





سوال نمبر 13 کے لیے۔

For question no. 13





Series SRQPE/C

SET ~ 2

رول نمبر

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--

Q.P. کوڈ
Q.P. Code 48/6/2

امیدوار سوال نامہ کوڈ کو جواب کاپی کے سرورق پر لازمی طور پر لکھیں۔

Candidates must write the Q.P. Code on the title page of the answer-book.

• آپ جانچ لیجیے کہ اس سوال نامہ میں چھپے صفحات کی تعداد 6+1 نقشہ ہے۔

• سوال نامہ کے داہنی طرف چھپا Q.P. کوڈ نمبر طالب علم کو اپنی جواب کاپی کے ٹائٹل صفحہ پر لکھنا ہوگا۔

• آپ دیکھ لیجیے کہ سوال نامہ میں چھپے سوالات کی تعداد 13 ہے۔

• کسی بھی سوال کا جواب لکھنے سے پہلے سوال کا سیریل نمبر ضرور جواب کاپی میں لکھیں۔

• سوال نامہ پڑھنے کے لیے 15 منٹ کا وقت دیا گیا ہے۔ سوال نامہ کو صبح 10.15 بجے تقسیم کیا جائے گا۔ 10.15 سے 10.30 منٹ تک طلباء صرف سوال نامہ پڑھیں

گے اور اس وقت کے دوران وہ جواب کاپی پر کچھ نہیں لکھیں گے۔

- Please check that this question paper contains **6+1 Map**. printed pages.
- Q.P. Code given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
- Please check that this question paper contains **13** questions.
- **Please write down the serial number of the question in the answer-book before attempting it.**
- 15 minute time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.

سوشل سائنس

SOCIAL SCIENCE
(Urdu Version)



وقت: 2 گھنٹہ

Time allowed : 2 hours

کل نمبر: 40

Maximum Marks : 40





عام ہدایات :

درج ذیل ہدایات کو بغور پڑھیے اور ان پر سختی سے عمل کیجیے :

- (i) یہ سوال نامہ کو پانچ حصوں A, B, C, D اور E میں منقسم کیا گیا ہے۔ اس سوال نامہ میں سوالات کی تعداد 13 ہے۔ سبھی سوال لازمی ہیں۔
- (ii) حصہ A میں سوال نمبر 1 سے 5 تک بہت چھوٹے جوابوں والے سوال ہیں، ہر ایک سوال 2 نمبر کا ہے۔ ہر ایک سوال کا جواب 40 لفظوں سے زیادہ نہیں ہونا چاہیے۔
- (iii) حصہ B میں سوال نمبر 6 سے 8 تک چھوٹے جوابوں والے سوال ہیں، ہر ایک سوال 3 نمبر کا ہے۔ ہر ایک سوال کا جواب 80 لفظوں سے زیادہ نہیں ہونا چاہیے۔
- (iv) حصہ C میں سوال نمبر 9 اور 10 طویل جوابوں والے سوال ہیں، ہر ایک سوال 5 نمبر کا ہے۔ ہر ایک سوال کا جواب 120 لفظوں سے زیادہ نہیں ہونا چاہیے۔
- (v) حصہ D میں سوال نمبر 11 اور 12 کیس اسٹڈی پر مبنی سوال ہیں، ہر ایک سوال 4 نمبر کا ہے۔
- (vi) حصہ E میں سوال نمبر 13 نقشہ پر منحصر ہے۔ یہ سوال 3 نمبر کا ہے جس کے دو حصے ہیں۔ 13(a) تاریخ سے (1 نمبر) اور 13(b) جغرافیہ سے (2 نمبر)۔
- (vii) سوال نامہ میں کوئی اختیار نہیں ہے۔ مگر کچھ سوالات میں اندرونی اختیار دیے ہیں۔ ایسے سوالوں میں سے صرف ایک ہی اختیار کا جواب لکھیے۔
- (viii) نقشہ کو اپنی جواب کاپی کے ساتھ منسلک کیجیے۔

حصہ A

(5×2=10)

(بہت چھوٹے جوابوں کے سوالات)

1. مہاتما گاندھی نے 'سول نافرمانی تحریک' کو 1931 میں واپس لینے کا فیصلہ کیوں لیا؟
- 2
2. ”جمہوریتیں سیاسی مساوات پر مبنی ہیں۔“ اس قول کی جانچ کیجیے۔
- 2





- 2 .3 ہندوستانی اقتصادیات میں کپڑا صنعت کو ایک اہم مقام کیوں حاصل ہے؟
- 2 .4 خریداریاں زر (Money) کے ذریعے کیوں کی جاتی ہیں؟ وضاحت کیجیے۔
- 2 .5 ہندوستان میں سرحدی سڑکوں (Border roads) کی اہمیت بیان کیجیے۔

حصہ - B

(3×3=9) (چھوٹے جوابوں کے سوالات)

- 3 .6 غریب خاندان قرض لینے کے لیے ابھی بھی قرض کے غیر رسمی وسائل پر انحصار کیوں کرتے ہیں؟ وضاحت کیجیے۔
- 3 .7 ”جمہوری نظام حکومت ایک ذمہ دار نظام حکومت ہے۔“ اس قول کی جانچ کیجیے۔
- 3 .8 (a) عدم تعاون کا خیال ایک تحریک کیسے بنا؟ وضاحت کیجیے۔

یا

- 3 (b) دیہی علاقوں میں عدم تعاون تحریک کیسے پھیلی؟ وضاحت کیجیے۔

حصہ - C

(2×5=10) (لمبے جوابوں کے سوالات)

- 5 .9 (a) ہندوستان میں سیاسی پارٹیوں کے سامنے آئے خاص چیلنجوں کا تجزیہ کیجیے۔

یا

- 5 (b) ہندوستان میں سیاسی پارٹیوں کے رول کا تجزیہ کیجیے۔





5 (a) ” گلوبلائزیشن کے کچھ مثبت اور کچھ منفی اثرات ہیں۔“ اس قول کی جانچ کیجیے۔ 10.

یا

5 (b) ” منصفانہ گلوبلائزیشن سبھی کے لیے مواقع فراہم کرے گا۔“ اس قول کی جانچ کیجیے۔

حصہ - D

(کیس پر مبنی سوالات) (2×4=8)

4 11. درج ذیل کیس کو بغور پڑھیے اور اس کے نیچے دیے گئے سوالوں کے جواب لکھیے :

NTPC کے ذریعہ دکھایا گیا راستہ

ہندوستان میں توانائی فراہم کرنے والی بڑی پاور کارپوریشن ہے اس کے پاس

EMS 14001 (Environment Management System)، ISO کی توثیق (certification) بھی

ہے۔ کارپوریشن کے پاس قدرتی ماحولیات اور ذخائر جیسے پانی، تیل۔ گیس اور ایندھن کی حفاظت کے لیے وہاں ایک

پیش اقدامی کوشش بھی ہے، جہاں وہ اپنا پاور پلانٹ نصب کرتی ہے۔ یہ سب کرنے سے ممکن ہو سکا ہے۔

(a) تازہ ترین تکنیک کو اختیار کرنے کے آلات کا زیادہ سے زیادہ استعمال اور موجودہ آلات کو جدید ترین بناتے رہنا۔

(b) راکھ کے زیادہ سے زیادہ استعمال کے ذریعے فضلات کو کم سے کم پیدا کرنا۔

(c) ماحولیاتی توازن کو بنانے اور قائم رکھنے کے لیے ہری پٹی (سبزہ زار) مہیا کرنا اور شجر کاری کے لیے مخصوص گاڑیوں

کے سوال پر توجہ دینا۔

1 (11.1) ہندوستان میں توانائی فراہم کرنے والی بڑی پاور کارپوریشن کون سی ہے؟

(11.2) اس ادارے کا نام لکھیے جو (Environment Management System) کے لیے ISO کی توثیق

1 جاری کرتا ہے۔

2 (11.3) قدرتی ماحولیات اور ذخائر کی حفاظت کے لیے NTPC کی حفاظت کرنے کی پالیسی کو بیان کیجیے۔





12. درج ذیل کیس کو بغور پڑھیے اور اس کے نیچے دیے گئے سوالوں کے جواب لکھیے :

4

عہد یوم آزادی، 26 جنوری 1930

”ہم سمجھتے ہیں کہ دوسرے تمام لوگوں کی طرح، ہندوستانی عوام کو بھی آزادی کا حق ہے، اپنی محنت کے پھلوں سے لطف اندوز ہونے اور ضروریات زندگی کی تکمیل کا حق ہے۔ تاکہ انھیں فروغ و ترقی کے تمام مواقع میسر ہوں۔ ہم یہ بھی سمجھتے ہیں کہ کوئی حکومت اگر اپنے عوام کو ان حقوق سے محروم رکھتی ہے اور انھیں دباتی ہے تو ان عوام کو اس کا بھی حق ہے کہ وہ اسے بدل دیں یا پھر ختم کر دیں۔ برطانوی حکومت نے ہندوستانی عوام کو نہ صرف آزادی سے محروم کیا بلکہ اس نے عام آدمی کے استحصال پر اپنی بنیاد رکھی ہے۔ اور ہندوستان کو اقتصادی، سیاسی، ثقافتی اور روحانی طور پر تباہ کر دیا ہے۔ اسی لیے ہندوستان کو برطانیہ سے اپنے رشتے کو توڑ لینا چاہیے اور پورن سوراج یا مکمل آزادی حاصل کرنا چاہیے۔“

- 1 (12.1) ناقابل تلافی حق (inalienable right) کس کو کہا گیا ہے؟
- 1 (12.2) ہندوستانی عوام نے ’پورن سوراج‘ یا مکمل آزادی حاصل کرنے کی مانگ کیوں کی؟
- 2 (12.3) برطانیہ کی حکومت کے بارے میں ہندوستانی عوام کے خیالات کی جانچ اس اقتباس کے حوالے سے کیجیے۔





حصہ - E

(نقشے کا سوال)

(1+2=3)

13. (i) دیے گئے ہندوستان کے سیاسی خاکے (صفحہ 7) پر مارک کیے گئے کے 'A' مقام کو درج ذیل معلومات کی مدد سے پہچانیں اور اس کے نزدیک کھینچی گئی لائن پر اس کا صحیح نام لکھیے۔

1 A. وہ مقام جہاں انڈین نیشنل کانگریس کا اجلاس 1927 میں ہوا تھا۔

(ii) دیے گئے ہندوستان کے اسی سیاسی خاکے پر درج ذیل کو تلاش کیجیے اور ان کے صحیح نام مناسب علامتوں سے لکھیے۔

1 (a) (I) نوئیڈا - سافٹ ویئر ٹکنالوجی پارک

یا

1 (II) پونہ - سافٹ ویئر ٹکنالوجی پارک

1 (b) پارادیپ - اہم بحری بندرگاہ

3×1=3

نوٹ: درج ذیل سوال صرف نابینا طلباء اور طالبات کے لیے سوال نمبر 13 کے بدلے۔

1 (13.1) اس شہر کا نام لکھیے جہاں انڈین نیشنل کانگریس کا اجلاس 1927 میں ہوا تھا۔

1 (13.2) (a) اس ریاست کا نام لکھیے جہاں نوئیڈا سافٹ ویئر ٹکنالوجی پارک واقع ہے۔

یا

1 (b) اس ریاست کا نام لکھیے جہاں پونہ سافٹ ویئر ٹکنالوجی پارک واقع ہے۔

1 (13.3) کس ریاست میں پارادیپ بحری بندرگاہ واقع ہے؟





سوال نمبر 13 کے لیے۔

For question no. 13





Series SRQPE/C

SET ~ 3

رول نمبر

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--

Q.P. کوڈ
Q.P. Code 48/6/3

امیدوار سوال نامہ کوڈ کو جواب کاپی کے سرورق پر لازمی طور پر لکھیں۔

Candidates must write the Q.P. Code on the title page of the answer-book.

• آپ جانچ لیجیے کہ اس سوال نامہ میں چھپے صفحات کی تعداد 6+1 نقشہ ہے۔

• سوال نامہ کے داہنی طرف چھپا Q.P. کوڈ نمبر طالب علم کو اپنی جواب کاپی کے ٹائٹل صفحہ پر لکھنا ہوگا۔

• آپ دیکھ لیجیے کہ سوال نامہ میں چھپے سوالات کی تعداد 13 ہے۔

• کسی بھی سوال کا جواب لکھنے سے پہلے سوال کا سیریل نمبر ضرور جواب کاپی میں لکھیں۔

• سوال نامہ پڑھنے کے لیے 15 منٹ کا وقت دیا گیا ہے۔ سوال نامہ کو صبح 10.15 بجے تقسیم کیا جائے گا۔ 10.15 سے 10.30 منٹ تک طلباء صرف سوال نامہ پڑھیں

گے اور اس وقت کے دوران وہ جواب کاپی پر کچھ نہیں لکھیں گے۔

- Please check that this question paper contains **6+1 Map**. printed pages.
- Q.P. Code given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
- Please check that this question paper contains **13** questions.
- **Please write down the serial number of the question in the answer-book before attempting it.**
- 15 minute time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.

سوشل سائنس

SOCIAL SCIENCE
(Urdu Version)



وقت: 2 گھنٹہ

Time allowed : 2 hours

کل نمبر: 40

Maximum Marks : 40





عام ہدایات :

درج ذیل ہدایات کو بغور پڑھیے اور ان پر سختی سے عمل کیجیے :

- (i) یہ سوال نامہ کو پانچ حصوں A, B, C, D اور E میں منقسم کیا گیا ہے۔ اس سوال نامہ میں سوالات کی تعداد 13 ہے۔ سبھی سوال لازمی ہیں۔
- (ii) حصہ A میں سوال نمبر 1 سے 5 تک بہت چھوٹے جوابوں والے سوال ہیں، ہر ایک سوال 2 نمبر کا ہے۔ ہر ایک سوال کا جواب 40 لفظوں سے زیادہ نہیں ہونا چاہیے۔
- (iii) حصہ B میں سوال نمبر 6 سے 8 تک چھوٹے جوابوں والے سوال ہیں، ہر ایک سوال 3 نمبر کا ہے۔ ہر ایک سوال کا جواب 80 لفظوں سے زیادہ نہیں ہونا چاہیے۔
- (iv) حصہ C میں سوال نمبر 9 اور 10 طویل جوابوں والے سوال ہیں، ہر ایک سوال 5 نمبر کا ہے۔ ہر ایک سوال کا جواب 120 لفظوں سے زیادہ نہیں ہونا چاہیے۔
- (v) حصہ D میں سوال نمبر 11 اور 12 کیس اسٹڈی پر مبنی سوال ہیں، ہر ایک سوال 4 نمبر کا ہے۔
- (vi) حصہ E میں سوال نمبر 13 نقشہ پر منحصر ہے۔ یہ سوال 3 نمبر کا ہے جس کے دو حصے ہیں۔ 13(a) تاریخ سے (1 نمبر) اور 13(b) جغرافیہ سے (2 نمبر)۔
- (vii) سوال نامہ میں کوئی اختیار نہیں ہے۔ مگر کچھ سوالات میں اندرونی اختیار دیے ہیں۔ ایسے سوالوں میں سے صرف ایک ہی اختیار کا جواب لکھیے۔
- (viii) نقشہ کو اپنی جواب کاپی کے ساتھ منسلک کیجیے۔

حصہ A۔

(5×2=10)

(بہت چھوٹے جوابوں کے سوالات)

1. عدم تعاون تحریک شہروں میں آہستہ آہستہ دھیمی کیوں ہو گئی؟ وضاحت کیجیے۔
2
2. خریداریاں زر (Money) کے ذریعے کیوں کی جاتی ہیں؟ وضاحت کیجیے۔
2





- 2 3. 'سیمینٹ' کی صنعت کی اہمیت بیان کیجیے۔
- 2 4. ہندوستان میں سرحدی سڑکوں (Border roads) کی اہمیت بیان کیجیے۔
- 2 5. "جمہوریتیں سیاسی مساوات پر مبنی ہیں۔" اس قول کی جانچ کیجیے۔

حصہ - B

(3×3=9) (چھوٹے جوابوں کے سوالات)

- 3 6. (a) عدم تعاون کا خیال ایک تحریک کیسے بنا؟ وضاحت کیجیے۔

یا

- 3 (b) دیہی علاقوں میں عدم تعاون تحریک کیسے پھیلی؟ وضاحت کیجیے۔
- 3 7. "جمہوریت افراد کی آزادی اور وقار کو بڑھاتی ہے۔" اس قول کی تائید کیجیے۔
- 3 8. غریب خاندان قرض لینے کے لیے ابھی بھی قرض کے غیر رسمی وسائل پر انحصار کیوں کرتے ہیں؟ وضاحت کیجیے۔

حصہ - C

(2×5=10) (لمبے جوابوں کے سوالات)

- 5 9. (a) ہندوستان میں سیاسی پارٹیوں کے سامنے آئے خاص چیلنجوں کا تجزیہ کیجیے۔

یا

- 5 (b) ہندوستان میں سیاسی پارٹیوں کے رول کا تجزیہ کیجیے۔





5 (a) 10. ہندوستان کے لوگوں کی زندگی پر گلوبلائزیشن کے اثرات کی جانچ کیجیے۔

یا

5 (b) ”ہندوستان کی کمپنیوں نے غیر ملکی کمپنیوں سے بڑھتے مقابلے سے فائدہ اٹھایا ہے۔“ اس قول کی جانچ کیجیے۔

حصہ - D

(کیس پر مبنی سوالات) (2×4=8)

4 11. درج ذیل کیس کو بغور پڑھیے اور اس کے نیچے دیے گئے سوالوں کے جواب لکھیے :

NTPC کے ذریعہ دکھایا گیا راستہ

ہندوستان میں توانائی فراہم کرنے والی بڑی پاور کارپوریشن ہے اس کے پاس

EMS 14001 (Environment Management System)، ISO کی توثیق (certification) بھی

ہے۔ کارپوریشن کے پاس قدرتی ماحولیات اور ذخائر جیسے پانی، تیل۔ گیس اور ایندھن کی حفاظت کے لیے وہاں ایک

پیش اقدامی کوشش بھی ہے، جہاں وہ اپنا پاور پلانٹ نصب کرتی ہے۔ یہ سب کرنے سے ممکن ہو سکا ہے۔

(a) تازہ ترین تکنیک کو اختیار کرنے کے آلات کا زیادہ سے زیادہ استعمال اور موجودہ آلات کو جدید ترین بناتے رہنا۔

(b) راکھ کے زیادہ سے زیادہ استعمال کے ذریعے فضلات کو کم سے کم پیدا کرنا۔

(c) ماحولیاتی توازن کو بنانے اور قائم رکھنے کے لیے ہری پٹی (سبزہ زار) مہیا کرنا اور شجر کاری کے لیے مخصوص گاڑیوں

کے سوال پر توجہ دینا۔

1 (11.1) ہندوستان میں توانائی فراہم کرنے والی بڑی پاور کارپوریشن کون سی ہے؟

(11.2) اس ادارے کا نام لکھیے جو (Environment Management System) کے لیے ISO کی توثیق جاری

1 کرتا ہے۔

2 (11.3) قدرتی ماحولیات اور ذخائر کی حفاظت کے لیے NTPC کی حفاظت کرنے کی پالیسی کو بیان کیجیے۔





12. درج ذیل کیس کو بغور پڑھیے اور اس کے نیچے دیے گئے سوالوں کے جواب لکھیے :

4

عہد یوم آزادی، 26 جنوری 1930

”ہم سمجھتے ہیں کہ دوسرے تمام لوگوں کی طرح، ہندوستانی عوام کو بھی آزادی کا حق ہے، اپنی محنت کے پھلوں سے لطف اندوز ہونے اور ضروریات زندگی کی تکمیل کا حق ہے۔ تاکہ انھیں فروغ و ترقی کے تمام مواقع میسر ہوں۔ ہم یہ بھی سمجھتے ہیں کہ کوئی حکومت اگر اپنے عوام کو ان حقوق سے محروم رکھتی ہے اور انھیں دباتی ہے تو ان عوام کو اس کا بھی حق ہے کہ وہ اسے بدل دیں یا پھر ختم کر دیں۔ برطانوی حکومت نے ہندوستانی عوام کو نہ صرف آزادی سے محروم کیا بلکہ اس نے عام آدمی کے استحصال پر اپنی بنیاد رکھی ہے۔ اور ہندوستان کو اقتصادی، سیاسی، ثقافتی اور روحانی طور پر تباہ کر دیا ہے۔ اسی لیے ہندوستان کو برطانیہ سے اپنے رشتے کو توڑ لینا چاہیے اور پورن سوراج یا مکمل آزادی حاصل کرنا چاہیے۔“

1 (12.1) ناقابل تلافی حق (inalienable right) کس کو کہا گیا ہے؟

1 (12.2) ہندوستانی عوام نے ’پورن سوراج‘ یا مکمل آزادی حاصل کرنے کی مانگ کیوں کی؟

2 (12.3) برطانیہ کی حکومت کے بارے میں ہندوستانی عوام کے خیالات کی جانچ اس اقتباس کے حوالے سے کیجیے۔





حصہ - E

(نقشے کا سوال)

(1+2=3)

13. (i) دیے گئے ہندوستان کے سیاسی خاکے (صفحہ 7) پر مارک کیے گئے کے 'A' مقام کو درج ذیل معلومات کی مدد سے پہچانے اور اس کے نزدیک کھینچی گئی لائین پر اس کا صحیح نام لکھیے۔

1 A. وہ مقام جہاں انڈین نیشنل کانگریس کا اجلاس 1927 میں ہوا تھا۔

(ii) دیے گئے ہندوستان کے اسی سیاسی خاکے پر درج ذیل کو تلاش کیجیے اور ان کے صحیح نام مناسب علامتوں سے لکھیے۔

1 (a) (I) نوئیڈا - سافٹ ویئر ٹکنالوجی پارک

یا

1 (II) پونہ - سافٹ ویئر ٹکنالوجی پارک

1 (b) پارادیپ - اہم بحری بندرگاہ

نوٹ: درج ذیل سوال صرف نابینا طلباء اور طالبات کے لیے سوال نمبر 13 کے بدلے۔

$3 \times 1 = 3$

1 (13.1) اس شہر کا نام لکھیے جہاں انڈین نیشنل کانگریس کا اجلاس 1927 میں ہوا تھا۔

1 (13.2) (a) اس ریاست کا نام لکھیے جہاں نوئیڈا سافٹ ویئر ٹکنالوجی پارک واقع ہے۔

یا

1 (b) اس ریاست کا نام لکھیے جہاں پونہ سافٹ ویئر ٹکنالوجی پارک واقع ہے۔

1 (13.3) کس ریاست میں پارادیپ بحری بندرگاہ واقع ہے؟





سوال نمبر 13 کے لیے۔

For question no. 13

